Anul XXIII. Martie 1933 Nr. 3.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru știința și viața bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an **260 Lei**. Pe o jumătate de an **130 Lei**.
Pentru studenți pe un an: **200 Lei**.

FRĂȚIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ.

ORIENTĂRI PROGRAMATICE.[1]

Ideea care ne-a întrunit în această adunare era de mult o dorință generală a sufletelor noastre. Felicit comitetul de inițiativă pentrucă a avut fericita inspirație de a-i da la vreme cuvânt, pe care trimițându-l dela om la om în tot cuprinsul mitropoliei noastre ardelene, ne-a chemat să facem, în chiar Dumineca Ortodoxiei, această demnă și impunătoare afirmare a conștiinții noastre de creștini ortodocși. Ierarhi, preoțime și poporul credincios din toate straturile — ziua de astăzi, cu grija și cu povara ei, ne găsește din nou în indisolubila comunitate sufletească, cum totdeauna am fost, pe temelia nebiruită a credinții și în jurul altarului bisericii noastre strămoșești. Și în clipa aceasta par'că simțim cu toții, cum din împărăția drepților se desprinde gândul și duhul ocrotitor al mitropolitului Andrei și sălășluindu-se între noi și deslușindu-ne vrerea sufletelor, întors către Stăpânul ceresc, îi zice: Aceștia sunt Biserica cea vie a Ta, Hristoase Dumnezeule, care cutremurându-se de misterul izbăvitoarei Tale iubiri răstignită pe Golgota, a stat în răscrucea patimilor

[1] Discurs rostit de I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan la congresul general al „Frăției ortodoxe române", ținut la Cluj, în 5 Martie (Dumineca Ortodoxiei) 1933

şi a suferinţelor sute de ani, dar Tu le-ai hărăzit să vadă lumina Învierii şi a Libertăţii — şi acum, ca odinioară apostolii Tăi strânşi în „casa cea de sus", aşteaptă o nouă revărsare de Duh Sfânt pe care să o cobori peste ei şi prin ei peste Ţara Făgăduinţii pe care le-ai dat-o lor.

Onorată adunare şi iubiţii mei fii sufleteşti,

Şi numai faptul întrunirii noastre de astăzi constitue o mărturisire de credinţă. Crezul nostru porneşte din luminile creştinismului ortodox şi se îndreaptă către nevoile şi frământările vieţii noastre prezente. N'am venit aici să cerem protecţia unor interese egoiste. Nu! Şi de astădată, ca întotdeauna, Biserica noastră, prin aşezămintele, prin slujitorii şi prin poporul ei reprezintă cele mai superioare interese şi aspiraţiuni ale sufletului românesc. Declar răspicat şi în auzul tuturora că *noi nu suntem clericali* şi n'am venit să ocrotim asemenea tendinţe, fiindcă nu le avem în sufletele noastre şi caracterul nostru le refuză categoric. Clericalismul este o noţiune politică importată din Apus, unde Biserica în evul mediu a urmărit tendinţe de supremaţie asupra puterii civile, iar preoţimea s'a constituit în clasă privilegiată, cu scopuri de dominaţiune, alături de aristocraţie. Când pe urmă statul modern a început a se trezi la conştiinţa drepturilor sale şi privilegiile de clasă au fost rând pe rând desfiinţate, atunci preoţimea de acolo a intrat în luptă prin mijloace şi organizaţiuni politice, ca să-şi apere situaţiunea privilegiată, ce o deţinea. Acolo au existat, prin urmare, antecedenţe istorice cari au dat naştere clericalismului.

Dar noi ce privilegii să apărăm? Nu este o crudă ironie a vorbi de privilegii mai ales aici în Ardeal? Dar n'a stat Biserica noastră şi slujitorii ei veacuri dearândul alături de ţăranul iobag? Şi n'a izbit înaintea tuturora pe ierarhii şi pe preoţii noştri

mânia brutală a celorce voiau să ne desfiinţeze neamul? Acesta este singurul, dar marele şi gloriosul nostru privilegiu moral: de a fi suferit în rând cu poporul pe care l-am păstorit, făcându-ne una cu durerile lui!

Şi atunci de ce să fim clericali? Ca să ne ocrotim latifundiile pe cari nici odată nu le-am avut? Să apărăm privilegiile de cari nici când n'am fost împărtăşiţi? O, nu, toiagul nostru de păstorire n'a însemnat putere de stăpânire feudală, ci a fost steagul sfânt al credinţei, în jurul căruia s'a strâns în şireaguri de dârză rezistenţă un popor întreg, făcând să-i bată inima la fel şi închiegându-l într'o singură voinţă în mijlocul urgiei prin care a trecut. Suntem în dreptul nostru să avertizăm pe ceice ne acuză de clericalism, să-şi clarifice noţiunea şi să nu-şi bată joc de un trecut plin de suferinţe!

Dar astăzi, în ţara noastră liberă, am reclamat noi vre-odată situaţiuni privilegiate? Dar n'am cerut într'una să fim aşezaţi măcar în egalitate de drepturi cu cultele minoritare dintre noi? O, acesta e un dureros capitol al revendicărilor noastre în numele sfintei dreptăţi! Dar merg mai departe: N'am fost noi aceia cari am militat pentru acea largă interpretare a normelor canonice, care în constituţiunea Bisericii cheamă la colaborare elementul mirenesc? *Clericali noi,* cari prin aşezarea şaguniană ne-am întors la instituţiunile creştinismului primar, cu gândul ca să facem cât mai strânse legăturile Bisericii cu poporul credincios al ei şi să o păstrăm pe seama tuturora ca aierul pe care-l înghiţim cu toţii?! Vă făgăduiesc că, dacă şi-ar face cândva la noi apariţia tendinţe clericale, cari să ne izoleze de obştea mare a credincioşilor şi să ne facă odioşi înaintea ei, am să alcătuiesc o molitvă nouă pentru scoaterea unui asemenea duh necurat.

E momentul ca în mijlocul acestei adunări, care înseamnă o conştientă ridicare a mirenilor noştri pentru idealele spirituale ale Bisericii, să fac în numele meu, al fraţilor mei ierarhi şi a iubitei noastre

preoţimi, declaraţiunea solemnă, că noi cei dintâi ne simţim datori să apărăm drepturile ce se cuvin mirenilor în Biserica noastră. Este aceasta o datorie de conştiinţă şi în acelaş timp un obligament de nobleţă, pentrucă dacă au fost buni mirenii pentru apărarea Bisericii în vremuri grele, nu-i cu dreptate şi nu-i frumos să le spunem astăzi, că locul lor ar fi mai către uşă. Mai pot veni vremuri grele şi ele sunt de faţă şi astăzi; dar independent de răutatea vremilor noi apărăm drepturile ce se cuvin mirenilor şi avem nevoie de colaborarea lor, *fiindcă sunt parte constitutivă a Bisericii.*

Când acesta este punctul de vedere pe care-l reprezentăm, din altă parte ni se spune iarăşi sub formă de acuză: Nu vedeţi că ne laicizaţi şi ne protestantizaţi Biserica?

Răspunsul la această obiecţiune pe mine nu mă aduce în perplexitate, pentrucă eu sub *laicizare* înţeleg altceva decât participarea elementului mirenesc în anumite corporaţiuni dela conducerea Bisericii. Altfel, după logica pârâşilor noştri, ar trebui să se admită că Biserica este laicizată prin simplul fapt că numărul covârşitor al membrilor ei i-l dau mirenii. Dar eu sub laicizare înţeleg un mod de a vedea, înţeleg *o mentalitate* care nu se inspiră din principiile religioase-morale ale Bisericii, nu are în vedere scopurile spirituale ale ei, ci e aservită unor interese de altă natură şi ascultând de acestea introduce în viaţa bisericească o atmosferă pământească, nu pe aceea a împărăţiei lui Dumnezeu. Dar această mentalitate poate fi împărtăşită nu numai de mireni, ci şi de preoţi, şi ea se înstăpâneşte din diferite cauze în legătură cu spiritul general al unui timp, cu deosebire însă acolo unde lipseşte un viu apostolat al idealului creştin.

Nu încape nici o îndoială că Biserica ortodoxă este Biserică ierarhică. Slujba preoţiei este din orânduire divină, ca în puterea darului de sus, să fie mijlocitoarea adevărului şi a graţiei supranaturale. Ei i-a spus Mântuitorul lumii cuvântul de-a

merge să boteze toate neamurile „învăţându-le să păzească toate" câte ne-a poruncit El nouă. Ea are covârşitoarea răspundere, care trebue să-i apese conştiinţa cu greutatea unei misiuni divine, de a conduce sufletele la mântuire. Dar să nu uităm nici cealaltă dogmă a ortodoxiei, că Duhul Sfânt e cu Biserica *în totalitatea ei*, povăţuindu-o şi inspirând-o. Harisma Lui nu se opreşte la barierele ierarhiei, ci trece tot atât de vie şi binefăcătoare dincolo de ele, revărsându-se în unde sfinte şi asupra dreptcredinciosului popor al Bisericii lui Dumnezeu. Amintindu-ne cuvântul marelui apostol Pavel: «*Duhul să nu-l stingeţi*» [I Tes. 5, 19], să fim bucuroşi când suflete dăruite de sus şi încălzite de dragoste către Biserică îşi oferă colaborarea unui înţelegător „apostolat laic", care animează şi această frumoasă şi atât de semnificativă adunare a noastră. Mitropolitul Şaguna n'a fost un protestantizant când şi-a chemat poporul, prin fruntaşii lui, la colaborare cu ierarhia, şi organizaţiunea pe care ne-a lăsat-o nu este ieşită din făgaşele ortodoxiei. Nu vom uita nicicând frumuseţa de luptă ce-am dus-o sub pavăza ei, atunci când cu mirenii în şirurile dintâi ne-am apărat Biserica, libertatea şi drepturile autonome ale ei, şi printr'ânsa sufletul neamului. Nu pentru aberaţii protestantizante, ci pentru ortodoxia credinţii şi a Bisericii şi a sufletului nostru am dat acele lupte cu sacrificii până la martiriu. Şi avem şi noi cei de astăzi atâta lumină a teologiei şi atâta devotament nedesminţit către ortodoxie, ca să-i putem da întregei noastre obşti credincioase liniştitoarea asigurare, că *sfânta noastră Biserică este adevărata Biserică a lui Hristos coborâtă — cu toată comoara darurilor ei — în mijlocul poporului românesc.*

Onorată adunare,

Prin această precizare sintetică a mea am adus atât de aproape ortodoxia şi ideea naţională pe cât de strânsă este în realitate legătura dintre ele în

viaţa noastră. Intr'adevăr, în sfera ortodoxiei ca orientare în lume şi ca concepţie de viaţă intră şi *factorul naţional*, asupra căruia credinţa aruncă o lumină caldă şi-l adânceşte. Noi vedem marea variaţiune şi bogăţia de forme în care se înfăţişează popoarele diferind prin originea lor, prin structura lor trupească şi sufletească, prin limbă şi obiceiuri, prin trecutul lor, prin conştiinţa de sine şi de misiunea cu care se prezintă pe arena istoriei. Sub raport religios, naţiunile se tălmăcesc ca totatâtea idei ale lui Dumnezeu, realizate în evoluţia creatoare a istoriei. Prin urmare, naţiunea, pentru noi, nu este un accident trecător, nu este ceva ce astăzi există, iară mâine poate să dispară ca o umbră, ci este o realitate care se încadrează în planurile veşnice ale raţiunii dumnezeeşti. In factorul naţional noi vedem elementul individual şi elementul general omenesc împreunate într'o sinteză creatoare. Refuzăm să primim opinia, că naţionalismul ar fi un punct de vedere învechit şi că prin progresele continue ale culturii ne-am apropia de stadiul unui internaţionalism în care caracteristicele deosebiri dintre popoare vor dispare, prefăcând omenirea într'o masă amorfă sub raport naţional. O lege biologică ne arată că speciile din natură, cu cât se desvoltă mai mult, cu atât se diferenţiază mai mult unele de altele şi cu atât se fixează fiecare mai distinct în interiorul său. Această lege biologică mi se pare că se poate verifica şi în domeniul vieţii popoarelor. Spuneţi-mi când au fost popoare ca Francezii, Englezii şi Germanii mai naţionale în toată fiinţa lor şi mai naţionaliste în simţirea lor, ca astăzi, când au ajuns la un nivel atât de înalt al culturii lor? De sigur cultura poate să deschidă căi nouă dela popor la popor şi să găsească ideale comune cari să le apropie, dar ea nu şterge ci, dimpotrivă, întăreşte caracterele cari alcătuesc fiinţa naţională a fiecărui popor. Iată de ce naţionalitatea, cu cât mai mult va progresa cultura, va rămâne o putere constitutivă şi determinantă

în istoria lumii, iar naționalismul, decurgând din acest fapt al naționalității, va fi un superior principiu etic, care va pune în mişcare simțăminte nobile şi generoase, va disciplina individul să-şi tempereze egoismul şi să se devoteze unor scopuri cari trec dincolo de eul său, în sfârşit o putere care va servi ca îndemn la muncă, abnegație şi jertfe. Ca voință politică se obiectează în alcătuirea de state naționale, care este cea mai firească formă a vieții de stat. Cu tot dreptul zice un teoretician politic de astăzi, că: „In toate epocele istoriei statul şi națiunea s'au căutat, pentru a se găsi în sfârşit în forma statelor naționale din zilele noastre“ [R. Kjellén]. Când după atâtea jertfe ne-am putut realiza şi noi acest ideal, suntem datori să proiectăm asupra statului nostru național tot devotamentul ancorat în profunditatea simțirii noastre religioase şi căldura acelor simțăminte de care ori ce organism tinăr are nevoie ca să prospereze.

Astfel factorul național, consfințit în creştinism prin Duhul Sfânt care pogorându-se peste apostoli în limbi de foc a ştiut vorbi cu fiecare popor în limba sa, în lumina credinții ortodoxe se spiritualizează şi primeşte legături cu veşnicia.

Rasa şi ortodoxia sunt componentele originare ale substanței româneşti. Printr'una ne-am aşezat punctul arhimedic pe pământ, prin cealaltă ni s'a deschis Cerul cu luminile lui — şi aşa ne-am menținut locul sub soare ca ceeace suntem şi nu ne-am renegat în mijlocul tuturor furtunilor prin care am străbătut. Şi numai aşa, de s'ar deslănțui toate vrăşmăşiile asupra noastră, prin virtuțile neamului întărite de suflul divin al ortodoxiei, nici porțile iadului nu ne vor putea birui!

Un popor trăieşte mai presus de toate prin sufletul său. De aceea, datoria cea mare a clipei de față, înconjurați cum suntem de urletul lupilor sfăşietori din toate părțile, este, să întărim temeliile sufleteşti pe cari se razimă existența acestui neam. Credințele mari sunt forța care dă curaj de viață

unei naţiuni. Ele o ridică pe culmi de unde ia contact cu valorile cele veşnice şi-i împrumută concepţia de viaţă în care-şi încadrează idealele sale în traiul pe acest pământ, cu toată povara vremii. Ele îi dau suportul necesar pentru încrederea cu care să se orienteze în această lume şi pentru misiunea ce are s'o îndeplinească. Din isvoarele de inspiraţie ale ţintelor suprateresrte se desprinde interpretarea înţeleaptă a datoriilor de fiecare zi, răbdarea şi pacea sufletească în mijlocul greutăţilor şi suferinţelor, disciplina de sine şi acceptarea de bună voe a autorităţii, spiritul de jertfă, entuziasmul şi eroismul cerut în clipe hotărâtoare. Devotamentul statornic către neam şi profunda iubire de patrie, ca şi alipirea către Unsul Domnului, acolo îşi au razimul şi motivarea lor metafizică. In adâncimile sufleteşti, purificate prin luminile credinţii, se stabilesc simţămintele de frăţietate şi solidaritatea între păturile sociale, cari fac tăria lăuntrică a unei naţiuni şi o feresc de conflicte şi lupte fratricide. Credinţa religioasă călăuzeşte instinctele sănătoase ale rasei şi-i ţin sufletul într'o atmosferă de spiritualitate, care o face capabilă a se însufleţi de bunurile culturii şi ale civilizaţiunii.

Trăim zile grele şi ele ne obligă să ne coborâm cu cugetul până la ultimele temeiuri ale vieţii şi să deschidem toate izvoarele de înoire. Altfel ne zbatem în neputinţă. Ce înseamnă toată tehnica grăbită a legilor, toată echilibristica calculelor bugetare, toată virtuozitatea transacţiunilor politicianiste, faţă de *marea problemă a înoirii forţelor morale ale neamului ?* Fără de acestea nu putem răzbi deasupra presiunei contigenţelor zilei şi crizelor de tot felul, care ţin în nesiguranţă şi într'o dureroasă zbuciumare întreaga viaţă naţională. Medicina mai nouă prescrie pentru organismele debilitate terapia cu raze solare. Acest tratament cu raze din înălţimea idealurilor spirituale ne trebueşte şi nouă pentru înviorarea organismului nostru moral, slăbit de mulţimea boalelor cari l-au copleşit.

Vedeţi ce se întâmplă astăzi în lume? Ard în

flacări mistuitoare cupolele parlamentelor şi focul s'a întins până la cupolele edificiului social şi al vieţii naţionale a popoarelor. Pe noi ne desparte abia o făşie de apă de primejdia care ne pândeşte ca o fiară apocaliptică toate bunurile spirituale, toată agoniseala moştenită din truda înaintaşilor, toată libertatea de curând dobândită cu preţul sângelui, toată demnitatea de oameni, pentru a fi distruse de către brutalitatea monstruoasă a materialismului şi ateismului organizat. Pe toate cărările şi-a trimis şi în ţara noastră fanaticii incendiari ai revoluţiei. Noi cu ce-i ieşim în cale? Cu tulumbe şi cu mitraliere şi cu francmazoneria luată din cămara de vechituri ale unor culturi supra-saturate? Cu asemenea unelte de sigur nu ne putem împotrivi vântului pustiitor al teroarei roşii. Ne trebue un *front unic al sufletelor*, al convingerilor, închiegat printr'o credinţă care să mute munţii şi să oprească puvoiul cutropitor al barbariei bolşevice. Această credinţă nu poate să fie alta decât acea sfântă ortodoxie, concrescută cu sufletul nostru, care scăpare s'a făcut nouă din neam în neam şi care ne-a mai hărăzit un rol providenţial în istoria universală prin acel „atlet al creştinătăţii" care aici la răscrucea alor două lumi a pus stavilă năvalei ameninţătoare a semilunei. Acelaş rol ne revine şi astăzi în faţa bolşevismului.

Dar îl înţelegem şi ne pregătim pentru a-l lua asupra noastră? De multeori se vor fi furişat îndoieli şi 'n inimile D-Voastre cu privire la cele ce se petrec la noi. N'aţi simţit de atâteaori răceală, ca să întrebuinţez o expresie mai blândă, faţă de instituţia Bisericii şi chiar faţă de credinţa noastră? Nu ni s'a aruncat în faţă de pe fotoliu cu răspundere, sfidătoarea vorbă că „preoţia nu este funcţiune esenţială în viaţa noastră publică?" Dar aşa au început şi 'n alte părţi curentele extremiste de stânga, cu teza că „religiunea este chestiune particulară", pentru a o declara mai târziu „opiu pentru popor", şi au sfârşit prin a dărâma altarele, a închide bisericile şi a ucide pe slujitorii lor. — E religiunea, fără 'ndo-

ială, şi chestiune — să nu zicem particulară, ci — personală, chestiune intimă a conştiinţii fiecăruia. Dar din centrul personalităţii omeneşti, unde-şi are sediul, ea îşi revarsă repercursiunile pe suprafaţa largă a vieţii publice şi devine astfel o chestie a familiei, a şcolii, a statului, o chestie de un interes vital al întregei naţiuni. Incă în vechime a făcut Plutarh afirmaţiunea, că ar putea să existe cetăţi fără întărituri, fără ştiinţe şi arte şi fără monede, dar nu poate să existe societate omenească fără credinţa religioasă. Intocmai aşa ne-am putea închipui statul nostru fără instituţiuni financiare moderne, fără căi ferate, fără poliţie, fără staţiuni telegrafice şi de radio, dar îmi pare imposibilă existenţa şi prosperitatea lui în luptă împotriva credinţii propriului său popor. Dar foc din cer s'ar preface sufletele noastre, când ne-am vedea batjocorită credinţa. Şi când ştiu ce-a însemnat Biserica şi slujitorii ei pentru întreaga viaţă naţională, cu toate ramificaţiunile ei, mai ales aici în Ardeal, atunci îmi veţi da voe să întreb pe celce ne spune că preoţia nu este o funcţie esenţială: Dar D-ta, domnule, de pe ce tărâmuri străine ai căzut aşa pe neaşteptate printre noi? Eu însă mă încred în cuvântul Mântuitorului: „Nu poate cetatea a se ascunde deasupra muntelui stând, nici aprind lumina şi o pun sub obroc, ci în sfeşnic şi luminează tuturor celorce sunt în casă" [Mat. 5, 14—15]. Lumină, care luminează în casa neamului nostru, este pentru noi religiunea.

Noi preţuim nespus de mult munca grea a bărbaţilor noştri politici şi nu tragem la îndoială patriotismul lor. Dar par'că rămânem uneori totuşi cu impresiunea, că programul, de altfel aşa de util, de înodare a năcazului ţării de pe-o zi pe alta îi copleşeşte atât de mult, încât foarte cu anevoie găsesc răgazul necesar pentru deschiderea orizonturilor sufleteşti şi spre realităţile spirituale. De pe buzele unui învăţat, gata să se 'nchidă în tăcerea veşniciei, au răsunat cuvintele: *Gebt mir grosse Gedanken!* Daţi-mi idei mari! Daţi-mi credinţe salvatoare, care

să ne ridice sufletele pe culmi şi să putem vedea *sub specie aeternitatis* lupta după lumină a unui popor care-şi înţelege prin credinţă destinele vieţii sale.

In această credinţă rezidă capitalul tuturor întreprinderilor mari ale acestui neam, capital care nu e atacat de nici-o conversiune, pe care nici moliile nu-l rod, nici furii nu-l sapă şi nu-l fură, şi care sporeşte la infinit cu cât mai mult e împărţit cu dărnicie pe seama tuturora.

Veniţi cu toţii cei cari ne înrolăm sub drapelul pe care-l înălţăm astăzi, să ne facem purtătorii şi răspânditorii comorilor acestui capital spiritual.

Veniţi voi luminaţii *dascăli* ai Universităţii şi reprezentanţi consacraţi ai literilor şi ştiinţii, şi primiţi mâna unei armonioase colaborări, pe care cu încredere v'o întinde credinţa şi Biserica. Noi n'am oprit pământul să se mişte după interpretările noastre şi n'am ars pe ruguri ştiinţa nimănui. Nu vă cerem altă intuiţie despre această lume accesibilă simţurilor decât aceea pe care v'o dă cercetarea experimentală, dar vă rugăm să folosiţi rezultatele pozitive ale acesteia ca tot atâtea columne, de pe cari sufletul să-şi poată înălţa aspiraţiunile sale către cer. Voi ştiţi mai bine, că realităţile cele mari şi profunde se sustrag metoadelor laboratorului, şi că credinţa singură este organul sufletului care le poate capta pentru fericirea oamenilor.

Veniţi voi toţi *dascălii* şcolii româneşti şi vă formaţi idealul de educaţie, care să vă încălzească inimile, în contact cu idealul de viaţă al dumnezeescului Invăţător al lumii.

Veniţi voi *tineri* cari ca o semănătură veselă de primăvară purtaţi nădejdile de mâine ale neamului, veniţi şi vă adăpaţi sufletele voastre însetate din apa cea vie a idealismului credinţii şi din Duhul înviorător al lui Hristos, Mântuitorul.

Veniţi voi fiicele neamului, cu candelele aprinse v'apropiaţi de Mirele care vă aduce în dar co-

moara virtuţilor pentru fecioare în haină albă, pentru mame bune, pentru soţii credincioase şi devotate.

Veniţi voi slujbaşii ţării noastre şi învăţaţi din înţelepciunea divină ce înseamnă conştiinţa împăcată a slugilor celor harnice cari n'au îngropat talantul, ci l-au făcut să rodească pentru binele tuturora.

Veniţi voi muncitorii fabricelor şi atelierelor, ca şi milioanele celorce răstoarnă brazdele gliei strămoşeşti şi vă apropiaţi de Fiul Teslarului din Nazaret şi de Semănătorul care îşi aruncă sămânţa sa întru nădejde pe câmpiile sufletelor noastre.

Veniţi toţi fiii acestui neam cari în ortodoxa credinţă aţi primit botezul celui ce prin dumnezeeasca-I fiinţă, gândurile le înalţă şi prin ideal, şi dar de sus le purifică, veniţi în marea comunitate a celorce prin rugăciune se închină şi proslăvesc pe Hristos Stăpânul şi Mântuitorul sufletelor noastre.

Aici e atmosfera cu aer proaspăt în care energiile se desvoltă, caracterele cresc, se petrece în pace procesul vieţii statului, rodeşte cu îmbelşugare cultura şi se bucură sufletul neamului.

Aici lumina şi darul lui Hristos se pogoară ca seva cea bună a sufletelor prin elementul divin al ortodoxiei.

Cu sufletul stăpânit de emoţia cucernică din Dumineca Invierii, încheiu cu apelul adresat întregei obşti credincioase:

Veniţi şi luaţi lumină!

† NICOLAE.

CATOLICISMUL ŞI CULTURA MODERNĂ.

[Sfârşit].

§ 13. In Austria.

Social-democraţii ajunşi la putere după prăbuşirea monarhiei arătară la început oarecare duşmănie faţă de Biserică şi de nunţiul papal, Valfré di Bonzo, mai pe urmă însă reveniră la sentimente mai bune. Prestigiul catolicismului a crescut prin faptul că refacerea Austriei din criza economică teribilă ce-a străbătut-o în 1921—22, a realizat-o un membru al partidului social-creştin, şi mai mult decât atâta, un prelat, Dr. Ignatz Seipel, care în toamna anului 1922, când nimenea nu mai avea curajul să pună mâna pe cârma statului, preia funcţiunea de cancelar.[1]

§ 14. In Elveţia.

Răsboiul a făcut ca Elveţia şi Vaticanul, între cari relaţiile erau rupte dela 1873, să se întâlnească într'o colaborare pe terenul uşurării suferinţelor cauzate de răsboiu. După răsboiu partidul conservator al poporului, căruia îi aparţine şi preşedintele Elveţiei Motta, a cerut să se ia în cercetare chestiunea reluării relaţiilor normale cu Scaunul papal. In 1920 aceste relaţii au fost reluate.[2]

§ 15. In Anglia.

După o statistică mai nouă numărul catolicilor în Anglia propriu zisă e de 1.965.782, împărţiţi în

[1] v. Lama op. c. 97—106.

[2] v. Lama op. c. 438—442.

4 arhiepiscopii [Westminster, Birminghan, Liverpool, Cardiff] şi 18 dieceze, cu 4144 de preoţi, 432 şcoale superioare şi 1195 primare. In Scoţia sunt 601.304 catolici la o populaţie de 4.882.000, cu 2 arhiepiscopii şi 6 episcopii. In raport cu populaţia totală din Anglia şi Wales care numără 38 milioane, catolicii sunt destul de puţin. In Irlanda sunt 3.242.670 catolici la o populaţie de 4.440.000.[1]

La sfârşitul răsboiului contrastul între Irlanda catolică şi sclăvită şi Anglia protestantă şi stăpânitoare era mai acut ca oricând. Politica papală trebuia să facă uz de toată fineţea ei pentru a dovedi interes faţă de catolicii irlandezi, dar în acelaş timp pentru a nu jigni marea putere mondială engleză de care avea nevoie la tot pasul. Anglia însaşi, cu toate că nu înţelegea să schimbe uşor metodele drastice de stăpânire peste Irlanda, faţă de papa se arăta curtenitoare, ştiind că în politica ei colonială are lipsă de alianţa Vaticanului.

Astfel încă dela începutul răsboiului Anglia şi-a trimis un consul la Vatican. După răsboiu consulatul s'a menţinut. Vaticanul avea însă motiv să fie nemulţumit, nu numai din cauza suferinţelor Irlandei, ci şi pentru politica anticatolică şi prosionistă a Angliei în Palestina, pe care a cucerit-o dela Turci în 12 Decemvrie 1917.

In *Irlanda* revoluţia izbucnise pe faţă, iar mişcarea separatistă câştigase o mulţime de aderenţi. Armata engleză proceda însă sângeros de aspru. Episcopatul irlandez adresa proteste lumii întregi şi papei. Acesta nu avea în Anglia nici un organ diplomatic, de aceea se mulţumi să lucreze indirect, îndemnând pe catolicii diferitelor ţări să ţină adunări de răspândirea credinţii la necatolici, mai ales prin meetinguri, prin discursuri la adunări publice. Alăturea de ea Catholic Trith Society lucrează mai ales prin răspândirea de scrieri.[2]

---

[1] Chr. W. Nr. 2 din 20 Ian. 1927.

[2] Chr. W. Nr. şi col. cit.

§ 16. In Belgia.

Inainte de răsboiu Belgia era un cuib al ultramontanismului. După răsboiu s'a revenit la o atitudine mai liberală.[1] In conflictul ce se desbate între Valoni şi Flamanzi, papa ţine mai mult partea ultimilor, cari sunt buni catolici.[2] O activitate remarcabilă desvoaltă organizaţiile tineretului catolic[3] şi Universitatea catolică din Louvain, care distrusă în răsboiu, şi-a încetat activitatea, însă în 1919 şi-a reluat-o, ajungând la şi mai multă strălucire. Ea stă după numărul studenţilor şi-al activităţii ştiinţifice în fruntea celorlalte universităţi belgiene.[4]

§ 17. Olanda.

Catolicii olandezi, deşi supuşi unor restricţiuni de către stat care încurajează mai mult misiunile protestante, fac proporţional mai mult decât catolicii oricărei ţări. Din cauza aceasta poate unul dintre ei, cardinalul Van Rossum, a fost ridicat de papa la rangul de conducător al congregaţiunii De Propagada Fide. Dar în Olanda se face mult şi pentru propaganda internă. Spre aceasta e folosită afară de mişcarea liturgică, metoda exerciţiilor şi pentru necatolici [singura ţară unde se face aşa ceva], cursuri, conferinţe cu coruri şi discuţii la cari sunt atraşi oamenii prin cuvântări ţinute în pieţe, unde se scormonesc anumite întrebări al căror răspuns se promite pe a doua zi în cutare sală.[5]

§ 18. Statele nordice.

In Danemarca, Islanda, Svedia, Norvegia, Finlanda, catolicismul este aproape disparent. Se depun

---

[1] H. Hermelink op. c. 46.

[2] v. Lama op. c. 432—36.

[3] Vezi capit. mişcarea tineretului.

[4] J. Grisar, Die katholische Hochschulbewegung ausserhalb Deutschland, St. d. z.

[5] H. Hermelink op. c. 42—43, V. Lama op. c. 211—213, J. von Ginneken, Die Konversionsbewegung in Holland. St. d. z. Oct.—Nov. 1923, pag. 1—19.

însă serioase străduinţe proselitiste şi organizatorice. In scopul acesta a întreprins în 1923 o călătorie prin ele şi şeful dela Propaganda Fide cardinalul Van Rossum.[1] Impresia lui că protestanţii acelor ţări nu mai pot de dorul de-a se întoarce la sânul Romei, e departe de a corăspunde realităţii.[2]

§ 19. Statele Unite din America de Nord.

Numărul catolicilor a crescut în ultimii 50 de ani dela 6 milioane la 20 milioane de sigur mai mult prin imigraţie.

Situaţia lor în stat ca şi doctrina lor despre raportul Bisericii cu statul a fost în timpul mai nou expusă de guvernorul statului New-York, M. A. E. Smith într'o scrisoare publică cu prilejul candidaturii sale, în 1927, la preşedinţia Statelor Unite. Ea contrazice în multe doctrina catolică generală. In adevăr Constituţia Statelor Unite [adoptată în 25 Sept. 1739] separă complect Biserica, de stat şi admite libertatea religioasă pentru orice dominaţiune. Catolicii americani, nu numai că nu condamnă, împreună cu Pius IX în Syllabus, aceste două principii din Constituţia lor, ci se consideră obligaţi în conştiinţă să apere, să împlinească şi să pună în orice împrejurare Constituţia mai presus de orice. De aci ei trag concluzia unei separaţii nete a temporalului şi a spiritualului. Chiar şi în domeniile mixte [care calitate o au toate lucrurile] nu papa are să dispună până unde merge competenţa lui, ci un organ de stat care stă deasupra tuturor celorlalte organe ale statului, Consiliul suprem. Episcopul England a declarat odată: „Dacă papa sau cardinalii sau toate autorităţile lumii catolice neunite şi-ar permite cea

---

[1] Notiţele de drum le-a publicat într'o broşură „Die religiöse Lage der Katholiken in den nordischen Ländern", München 1924.

[2] Vezi în Chr. W. Nr. 3 - 4 din 22 Ian. 1925 col. 84 sub titlul „Finnland und die römische Kirche", o declaraţie a autorităţilor Bisericii finlandeze şi svedeze din Finlanda, în care se desmint informaţiile date de Van Rossum în cartea amintită. In Finlanda, se spune acolo, din 3.400.000 locuitori, 98% sunt luterani şi numai vre-o 500 sunt catolici.

mai mică nesocotire a acestei Constituţii, o vom apăra cu pericolul vieţii noastre".[1] Dacă s'ar ivi un conflict între datoria de cetăţean şi cea de credinţă, soluţiunea nu o va da un tribunal bisericesc, ci conştiinţa proprie. Astfel catolicii americani nu vreau să fie solidari cu inchiziţia, sau cu pretenţiile papei după puterea indirectă, ei nu cer imunităţi sau dispense dela dreptul comun, ei nu pretind monopolul învăţământului, nici nu vor ca statul să-i părtinească numai pe ei şi se oprime pe necatolici. Statul îşi ţine şcolile lui publice din contribuţia tuturor cetăţenilor. Dacă cineva vrea să-şi întemeieze şcoli private [cum sunt cele parohiale, confesionale în toate Statele Unite] poate s'o facă, dar n'are dreptul să aştepte pentru ele subvenţii dela Stat.[2]

Azi sunt în Statele Unite vre-o 7244 şcoli parohiale şi în fiecare an se deschid 10—15 nouă. Se năzueşte ca fiecare copil catolic să urmeze la astfel de şcoală confesională. Sunt apoi 646 şcoli medii, 115 colegii şi 16 universităţi. Mai mult ca jumătate din colegii şi universităţi sunt conduse de iezuiţi. Toate se susţin numai din contribuţii private.[3]

Dintre organizaţiile catolice merită amintire Catholic Educational Association, care cuprinde pe reprezentanţii tuturor şcolilor, Asociaţia Cavalerilor Columbus cu 750.000 membrii, lucrând mai ales pentru tineret, şi Catholic Welfore Conference compusă din diversele comitete pentru instrucţie, legislaţie, presă, activitate socială şi având de consiliu conducător adunarea cardinalilor şi-a episcopilor americani.[4]

[1] Cât de departe este acest galicanism american de teoria catolică după care papa are supremul „rol de arbitru în societatea civilă pe marea scenă politică" [Lucantonio, La supernationalità del Papato, Roma 1918, p. 117], statul neavând decât un rol subordonat Bisericii, ca servitor armat pentru împlinirea hotărârilor ei! L'Eur. Nouv. Nr. 492 din 16 Iulie 1927 pag. 941.

[2] Vezi această epistolă şi comentarul ei în L'Eur. Nouv. Nr. cit. p. 926—928, 938 - 943.

[3] W. Parsons, S. I., Die Katholiche Kirche in Nordamerica, St. d. z. Martie 1926, p. 427—8. Vezi şi art. cit. al lui H. Grisar, Die Kath. Hochschulbewegung.

[4] W. Parsons art. cit., p. 428—9.

§ 20. In Statele Unite din Mexico.

Zilele cele mai grele le-a dus Biserica catolică între 1925—1929 în Mexico. Cauzele conflictului acut ce-a isbucnit atunci trebuesc căutate mai departe.

Mai mult ca oriunde Spaniolii ţinură Mexico sub un regim colonial, în virtutea căruia vice-regele, clerul superior şi marii proprietari, majoritatea Spanioli, apăsau poporul de rând, lipsit de cele mai elementare drepturi. Mişcarea din 1808, inspirată de revoluţia franceză şi luptând pentru drepturile omului şi ale cetăţeanului, fu înăbuşită cu ajutorul armatei. Dar armata stând între cele două tabere ajunse curând arbitrul situaţiei şi prinse gustul pronunciamentelor. Astfel aceiaşi şefi militari, cari înăbuşiră mişcarea din 1808, îndreptată contra Spaniei, proclamară câţiva ani în urmă, când în Spania şi deci şi în Mexico, ajunseră la putere liberalii, independenţa Mexicului. Generalul Augustin Iturbide se proclamă împărat. Statul Mexico nenăscându-se dintr'o revoluţie populară, ci dintr'un pronunciament sprijinit de elementele reacţionare, între cari şi clerul superior a perzistat în acelaş regim colonial. Constituţia din 1824 menţine privilegiile clerului şi aspectul economic şi social al vechiului regim.[1]

Clerul însă, care, urmând cuceritorilor Spanioli, nu se ocupase cu evanghelizarea Indienilor, ci cu grija de-a domina autorităţile spaniole şi pe indigenii menţinuţi sclavi, care făcuse din Biserică principala proprietară, credea că se poate servi de noul Stat pentru augumentarea privilegiilor sale. El pretindea că republica nu mai poate exercita dreptul de patronagiu al regelui spaniol, de-a distribui posturile şi beneficiile, ci acest drept aparţine acum cu totul Scaunului papal. El voia să se bucure mai departe de exempţiunea de impozite şi de celelalte imunităţi. Guvernele Statului se izbeau însă tot mai mult de

---

[1] Léon Rollin, Le Mexique après un siècle de revolution: I Le problème religeux. L'Eur. Nouv. Nr, 600 din 10 Aug. 1929 p. 1100.

dificultăţile pe cari le întâmpina visteria din cauza puţinului teritoriu impozabil, deoarece jumătate din el era în mâna Bisericei. Afară de aceea această imensă posesiune a Bisericei constituia o permanentă *chestiune agrară* care trebuia rezolvată. E drept că Biserica sprijinea mereu pronunciamentele absolutiste, duşmane liberalismului. Dar acesta nu putu fi continuu reprimat.[1]

In 1856 preşedintele Comonfort, secundat de Benito Juarez, începură timid lupta contra clerului, pentru desamortizarea bunurilor de mână moartă: nu se obliga Biserica decât să vândă bunurile sale în condiţii cari nu-i micşorau veniturile şi i se interzicea noui achiziţii. Principiile acestea şi alte încă au fost înscrise şi în Constituţia din 1857. Biserica excomunică conducerea Statului şi un răsboiu civil de 3 ani se deslănţui între stăpânirea liberală şi conservatorii inteţiţi de cler. Benito Juarez, silit să fugă din Mexico, se instală în Veracruez şi promulgă în 1860 o „lege de reformă" cuprinzând naţionalizarea bunurilor Bisericii, ca soluţie a chestiunii agrare, suprimarea congregaţiunilor de bărbaţi, căsătoria civilă, libertatea oricărui cult. Lupta fu atât de îndârjită între conservatori şi liberali că ultimii apelară la Statele Unite dându-le dreptul de transit spre istmul Tehuantepec şi dreptul unei veritabile intervenţii militare permanente, iar cei dintâi, învinşi, fugiră în Europa şi aduseră pe împăratul Maximilian, cu sprijinul lui Napoleon III.

Sub Maximilian şi sub dictatura generalului Porfirio Diez, care ţinu dela 1877 până în 1910, legile lui Benito Juarez nu se aplicară cu prea multă stricteţe. Clerul însă voia deplina abolire a lor. De aceea, în vederea alegerilor din 1910, comiseră iarăşi marea greşală să se constitue în partid politic, aliindu-se cu „conservatorii" împotriva „revoluţionarilor". Ultimii însă învinseră, reuşind la alegeri

[1] Ebenda. Marguerite Brunot. Le conflict actuel de l'Eglise et de l'Etat au Mexique. L'Eur. Nouv. Nr. 464 din 1 Ian. 1927 p. 21.

Madero, care se răsbună pentru opoziţia clerului.[1] Conservatorii şi clerul reacţionară prin mişcarea contra-revoluţionară a lui Huerto. Dar Huerto fu din nou alungat de revoluţionari. Aceştia sub preşedenţia lui Carranza dădură la 5 Febr. 1917 o nouă constituţie [cea „dela Queretora"] care, copiind schema legii separaţiunii din Franţa şi vechile „legi de reformă", cuprinde o serie de legi strict laiciste, ce trec dela anticlericalismul defensiv la persecuţia religioasă. Art. 47 dispune: „Instituţiunile cunoscute ca biserici [indiferent de confesiune] nu au în nici un caz facultatea juridică de-a achiziţiona, de-a poseda sau de-a administra bunuri de orice natură; orice bun sau donaţiune, ce se află de prezent în posesiunea numitelor instituţiuni religioase, fie deadreptul, fie printr'o persoană interpusă, trec la naţiune. Localurile de cult sunt proprietatea naţiunii care e reprezentantă prin guvernul federal, şi acesta are să dispună care dintre ele trebuesc dedicate şi mai departe scopului lor de azi. Reşedinţele episcopale, casele parohiale, seminariile, orfelinatele, aşezămintele instituţiilor religioase, mănăstirile sau orice fel de clădire, zidită sau destinată pentru administrarea, răspândirea sau predarea învăţăturilor vre-unei credinţe, vor trece de acum nemijlocit la naţiune, spre a fi folosite exclusiv pentru serviciile publice ale Statului. Toate clădirile publice de cult ce vor fi zidite, vor fi proprietatea naţiunii... Legea nu recunoaşte instituţiilor religioase, cunoscute ca Biserici, personalitate juridică.

Persoanele în serviciul cultului public sunt considerate ca persoane ce exercită vre-o profesiune şi sunt supuse direct legilor ce se referă la această categorie.

Corpurile legiuitoare ale Statului au exclusiv dreptul să stabilească numărul maxim al acestor persoane, corăspunzător trebuinţelor locale.

...Nici una din persoanele acestea nu poate cri-

[1] M Brunot art. cit. L. Rolin art. cit.

tica legile fundamentale ale țării, autoritățile și în special guvernul, la conveniri publice sau private, sau la actele de cult; *ele nu au drept de vot*, nici nu pot fi alese în vre-un oficiu; ele nu se pot aduna spre scopuri politice".

Alte articole interzic ordinele și congregațiunile religioase, și voturile călugărești pe cari se întemeiază; actele de cult se pot administra numai în interiorul locurilor de cult și sub supravegherea guvernului; instrucția din școlile publice și private nu se poate extinde asupra religiei; nici o asociație religioasă și nici o persoană ce servește vre-un cult nu poate întemeia sau administra instrucția elementară; se interzice orice publicație religioasă în care se comentează evenimente politice.[1]

Aceste dispoziții nu s'au putut ivi decât într'o țară în care, ca și odinioară în Franța, Biserica catolică desfășură de veacuri o puternică activitate politică.[2]

Ca după oricare revoluție de până atunci, așa și după cea din 1917, Biserica catolică își repară repede perderile. Episcopii se întoarseră din exil și sub privirea indulgentă a guvernului, căruia și de astădată îi scăzuse zelul pentru aplicarea strictă a constituției, începu o adevărată „reînoire religioasă". Se obținură unele imobile confiscate, în unele locuri începură să apară discret membrii ai ordinelor ca învățători în școli private. Se creă o „Asociație națională a părinților de familie", se convocă la Zacatecas un congres pentru învățământul din catechism, un altul al „Asociațiunii catolice a tinerimii mexicane". Partidul catolic democratic era tot mai curajios. Congresul euharistic ținut în Mexic în 1924 voia să exalte și mai mult conștiințele catolice și să umilească pe președintele Obregon.

---

[1] Vezi textul articolelor constituției referitoare la instituțiile religioase la R. v. Lama op. c. 471—3.

[2] Chr. W. Nr. 15 din 12 Aug. 1926 col. 731.

Biserica catolică trecuse iarăşi la ofensivă contra regimului, pentrucă dorea să-şi recapete latifundiile. In contra reformelor agrare şi sociale de nuanţă socialistă ale guvernului, îşi susţinea punctele ei de vedere şi organiza opoziţia. Astfel se formă în 1920 sub preşedenţia arhiepiscopului din Mexico, Mora Y del Rio, *Liga agrariană*. La sfârşitul anului 1924 arhiepiscopul demonstra într'un document public că „chestiunea agrară e pusă revoluţionar". Generalul Obregon încercă zadarnic printr'o scrisoare din 27 Ianuarie 1923 să arete arhiepiscopilor şi episcopilor că programul catolic şi cel socializant nu se exclud, îndemnându-i să nu împedece desfăşurarea unui program esenţial creştin şi umanitar într'o ţară unde clasele muncitoare au suferit atâta, să simtă şi ei transformarea petrecută în spiritul colectiv.[1]

Atmosfera devenea tot mai încărcată. Incă Obregon, dar mai ales noul preşedinte, generalul Elias Calles, începură să aplice tot mai mult unele din principiile Constituţiei din 1917. Episcopii organizară în primăvara anului 1925 rezistenţa, formând „Liga pentru apărarea credinţii catolice", din asociaţiile amintite înainte şi din altele. Mai bine organizaţi sunt cei cinci mii de cavaleri din ordinul Columbus.[2] Preşedintele consideră această organizaţie periculoasă, îi opri activitatea şi înăspri măsurile închizând mănăstiri, expulzând preoţii străini şi pe delegatul apostolic Caranua, care petrecea incognito în ţară. Episcopatul din partea lui revendică într'o pastorală colectivă din 21 Aprilie 1926 drepturile sacre ale Bisericii. Preşedintele promulgă un decret-lege în vigoare dela 31 Iulie 1926, dispunând ca principalele dispoziţii ale Constituţiei din 1917 să fie aplicate întocmai. Papa, întrebat de credincioşii din Mexic, de-i permis spre evitarea mai marelui rău să se supună legii, declară în 21 Iulie că „condamnă legea şi în acelaş timp orice act care ar putea însemna o acceptare sau o recunoaştere a

---

[1] M. Brunot art. cit. p. 22 3.

[2] V. Lama, op. c. 477. M. Brunot art. cit. p. 23.

legii, sau măcar o interpretare în sensul acesta din partea credincioşilor". Episcopatul în baza acestei condamnări papale decretă cessatio a divinis; preoţii părăsiră bisericele şi se refugiară la particulari pentru a săvârşi cultul în mod clandestin. In 31 Iulie, când intră în vigoare decretul-lege se ajunse în statul Jalisco la încăierări între trupe şi mulţime, în jurul bisericilor. In 3 August bilanţul funebru numără 29 morţi, cei mai mulţi femei şi copii, iar arhiepiscopul Mora Y del Rio felicita poporul pentru curajul atitudinii sale.[1] Represaliile prompte din partea guvernului dar şi puţinătatea numărului catolicilor ferventi, a împedecat naşterea răsboiului civil, deşi propaganda catolică din străinătate a prezentat lucrurile în culori exagerate.[2] Impotriva episcopilor cari au semnat pastorala pentru cessatio a dviinis, ca şi împotriva „Ligii pentru apărarea credinţii catolice", care îndemnase la boicot contra şcolilor publice, contra jurnalelor şi magazinelor necatolice, la reţinerea dela sărbători, baluri, teatre, cinema etc., guvernul a deschis acţiune judecătorească exilând pe unii, întemniţând pe alţii,[3] Bisericile, părăsite de preoţi, fură predate de guvern comitetelor de credincioşi; poporul se aduna în ele, rugându-se în comun, cântând imne, ascultând lecturi sfinte cetite de vre-un laic. Pentru slujbele religioase se serveau de preot clandestin.[4]

Situaţia putea dura aşa mult, augumentând indiferentismul religios în paguba Bisericii catolice;[5] poporul începea să se obosească de cultul clandestin, iar preoţii se epuizaseră într'o luptă sterilă.[6] Mişcarea contra-revoluţionară înscenată în toamna anului 1926 de Kapistran Garza, preşedintele Aso-

---

[1] M. Brunot art. cit.
[2] L. Rolin art. cit.
[3] Chr. W. Nr. cit. col. 762. M. Brunot art. cit. 24.
[4] L. Rolin art. cit. pag. 1102.
[5] M. Brunot art. cit. p. 24.
[6] L. Rolin art. cit. 1103.

ciaţiei tineretului catolic şi care s'a putut impune la început în statul Durango, a fost ulterior înăbuşită.[1]

Guvernul găsea prilejul binevenit să scape de-o Biserică ce nu făcuse nimic pentru cultura spirituală a poporului şi încuraja activitatea misionarilor din Statele Unite. Metodiştii, Presbiterianii, Congregaţionaliştii, Luteranii, Quäkerii îşi împărţiră terenul de muncă între ei.

E firesc deci pentruce toate încercările catolicilor de-a crea în opinia publică nord-americană un curent care să ducă la intervenţia Statelor Unite împotriva politicei religioase din Mexic au rămas infructuoase, cu toate că există între U. S. A. şi Mexico conflicte pe tema terenurilor petrolifere ce le au în Mexico unele societăţi americane, precum şi pe alte teme. In zadar a adresat primatul Statelor Unite, arhiepiscopul Curle, o scrisoare publică guvernului, acuzând guvernul şi pe preşedintele Coolidge că favorizează politica anticatolică din Mexico. Nici pastorala episcopilor din Statele Unite către credincioşii lor [16 Decemvrie 1926], nici congresul euharistic impunător, ţinut la Chicago, n'au putut determina un curent de opinie publică contra guvernului din Mexico.[2]

Acesta continua să organizeze o Biserică naţională mexicană şi să lucreze pentru cultura religioasă a masselor indiene [35% din toată populaţia, pe lângă cele 45% creoli şi 20% albi], într'un mod pe care îl aplaudau Protestanţii din ţară şi din străinătate. Cele 4 Evanghelii fură tipărite în 80.000 de exemplare şi răspândite gratuit. De toată solicitudinea se bucură Jmca, [Asociaţia tinerilor creştini], pe care o foloseşte tot pentru cultura religioasă a poporului. O doamnă, Elena Torres, preşedinta congresului pan-american femenin, fu încre-

---

[1] Chr. W. Nr. 5 din 1928 col. 238.

[2] Chr. W. Nr. cit. 762. Nr. 16 din 1926 col. 817. Nr. 1 din 6 Ianuarie 1927 col. 42. Nr. 3 din 1927 col. 139. Conflictul în chestiunea petrolului şi a Nicaraguei au fost soluţionate prin tratate. Chr. W. Nr 5 din 3 Martie 1928.

dinţată să deschidă 4000 de şcoli la ţară pentru populaţia femenină.[1]

Se înţelege că presa catolică, înteţită mereu de papa şi de Osservatore romano, prezenta lucrurile cu totul altfel şi nu mai contenea să descrie în culori fantastice persecuţia deslănţuită de acest nou Nero, sau Diocleţian, asupra Bisericii. Nu exista congres catolic sau conferenţă episcopală în vre-o ţară să nu ceară intervenţia guvernului din acea ţară, la guvernul din Mexico.[2]

Unii dintre episcopi, şi chiar şi papa, îndemnau continuu, din exil, la rezistenţă până la răstunarea regimului.[3] Cei mai mulţi însă căutau o soluţie conciliantă. Incă din 21 şi 22 August 1926 arhiepiscopul Ruiz Florez din Michoacan şi episcopul Diaz avură o convorbire cu Calles spre a se ajunge la un Modus vivendi. Vaticanul interzise însă continuarea tratativelor tocmai când era să se ajungă la un compromis.[4]

Biserica catolică îşi da însă seama tot mai mult că aplanarea conflictului e pentru ea o chestiune de existenţă. Tratativele fură reluate între preşedintele Portes Gil şi cei doi episcopi amintiţi, reîntorşi din Statele Unite unde fuseseră exilaţi. Primul era şi delegat apostolic. Acordul intervenit după câteva zile fu făcut cunoscut de Portez Gil în declaraţia următoare, din 31 Iunie 1929:

„1. Articolul de lege care obligă pe oficianţii cultelor să facă o declaraţie înaintea autorităţilor, nu înseamnă că guvernul poate înregistra numele oficianţilor cari n'ar fi numiţi prin superiorii lor ierarhici, sau conform regulelor religiei lor.

2. In ce priveşte învăţământul religios, constituţia şi legile în vigoare interzic formal să se îm-

---

[1] Chr. W. Nr. 5 din 3 Martie 1928 col. 236.

[2] Numerile citate din Chr. W.

[3] Chr. W. Nr. 1 din 6 Ianuarie 1927 şi Nr. cit. din 1928.

[4] Chr. W. Nr. 5 din 1928 col. 238, după mărturia consulului mexican din Toronto (Canada).

părtăşească în şcolile primare sau superioare, oficiale sau nu; dar aceasta nu împedecă pe oficianţii vre-unei religii să înveţe în bisericile lor, doctrina lor pe copii şi persoanele majore.

3. Constituţia şi legile ţării garantează fiecărui locuitor al Republicei dreptul de recurs; în consecinţă, membrii oricărei Biserici se pot adresa autorităţilor competente pentru revizuirea, derogarea şi promulgarea oricărei legi".

Statul nu cedează aproape nimic. După o zarvă de 4 ani Biserica catolică acceptă situaţia pe care o avea dela început. Mai mult, prin punctul ultim ea este făcută încă odată atentă că nu prin mişcări revoluţionare are de impus punctul ei de vedere, ci prin cereri cuviincioase în cadrele prevăzute de lege. Dar din acelaş acord se pare că Biserica mexicană a încetat de-a mai juca un rol politic; ea va putea de-aci înainte să-şi câştige prin activitatea ei de ordin spiritual un prestigiu moral, care i-a lipsit până acuma.[1]

Dr. D. STĂNILOAE.

[1] L. Rolin, art. cit. 1103.

FARISEII ÎN FAȚA MÂNTUITORULUI.

Pe vremea Mântuitorului Hristos, poporul evreu era împărțit în două clase: clasa de sus conducătoare și clasa de jos, condusă, mai bine zis părăsită și uitată în mizerie.

Clasa conducătoare era divizată și ea în mai multe secte și partide:

1. *Cărturarii*, învățătorii legii, dascălii, profesorii cari învățau și interpretau legea lui Moisi. Erau oamenii vorbelor. Ei căutau să explice și să aplice. De pildă porunca a patra din decalog o circumscriu în spațiu, ca în ziua sabatului nimenea să nu facă un drum mai lung de două mii de coți. In acest chip au comentat toată legea Vechiului Testament, cântărind motivele pentru și contra unui fapt, ca să fie socotit moral sau imoral, conform sau contrar legii lui Moise. Și au mers pe acest drum atât de departe, încât din cele 10 porunci scurte și clare ale lui Moise, au făcut nici mai mult nici mai puțin de 613 porunci — 365 negative și 248 pozitive — așa încât au închis toată religia iudaică în forme fără fond, fără suflet și fără elan.

2. *Fariseii* — „deosebiții", „evlavioșii", alcătuiau secta care aplica în chipul cel mai sever legea explicată de cărturari. Erau oamenii formelor, oameni falși. Păzeau cu rigoare ca să nu se calce „litera" legii și să-și plătească regulat zeciuiala; aceasta era toată grija lor. Pe timpul Mântuitorului erau vre-o 6—7000 și erau foarte buni frați cu cărturarii, mai ales că cei mai mulți cărturari erau și farisei și unii din farisei erau și cărturari.

3. *Saducheii* formau o altă sectă iudaică de pe vremea Mântuitorului. Ei nu erau atât de formalişti ca fariseii, ci mai mult raţionalişti şi indiferenţi religioşi. Respingeau litera şi căutau să afle şi să aplice în viaţă spiritul legii mozaice. Nu credeau în existenţa şi în nemurirea sufletului, în viaţa viitoare, în îngeri, în jertfe etc. Saducheii alcătuiau aristocraţia evreilor, „neam viclean şi preacurvar" [Matei 16, 4] ca şi fariseii. Doctrina lor falsă a fost condamnată de Isus Hristos în răspunsul care „le-a închis gura", cu privire la nevasta celor şapte fraţi: „La înviere nici se însoară, nici nu se mărită"... [Matei 22, 23—34].

4. Mai era o sectă: *a irodianilor* [Matei 22, 16], cari erau mai mult un partid politic, aderent al lui Irod şi al regimului de stăpânire romană.

In general toate aceste secte şi partide trăiau în neînţelegeri, în ceartă şi ură. In numeroasele lupte şi conflicte cu Mântuitorul nostru însă, afară de essenieni, au fost una — un trup şi un suflet. Mântuitorul le-a demascat toată făţărnicia şi nesinceritatea lor, le-a atacat fără milă şi fără cruţare toate slăbiciunile. De aceea nu l-au putut ierta, nici scăpa din vedere. La fiecare pas căutau să-i afle vină şi să-l compromită în faţa poporului. Dar pe măsură ce urmăreau acest scop, El le desvăluia mai mult sufletul şi rămâneau din ce în ce mai încurcaţi şi mai compromişi înaintea mulţimii.

Mântuitorul ia contact cu cărturarii şi fariseii mai întâi la 12 ani, în templu [Luca 2, 46—47], când îi uimeşte prin întrebările şi răspunsurile Lui. Mai târziu, după botez, are destule întâlniri şi conflicte cu ei, mustrându-i şi dovedindu-le la fiecare ocazie nelegiuirile ascunse. Cu discuţia asupra desfacerii căsătoriei [Matei 19, 3—9], cu dialectica iscusită din răspunsul asupra Puterii Sale [Matei 21, 23—27 şi Luca 20, 2—8], cu osânda aruncată asupra datinelor cari vin dela oameni şi nu dela Dumnezeu [Marcu 7, 1—23], şi cu sentinţa asupra culpabili-

tății femeii păcătoase [Ioan 8, 7] Isus Mântuitorul aprinde spini pe capul lor.

Niciodată falsitatea omenească nu a fost descoperită cu mai multă obiectivitate, ca prin aceste răspunsuri ale Mântuitorului, cari covârşesc orice minte. Când El vindecă pe slăbănogul de 38 ani dela lacul Vitezda, în zi de Sâmbătă, fariseii se scandalizează. Dar Mântuitorul le răspunde liniştit: „Tatăl meu până acuma lucrează; lucrez şi eu" [Ioan 5, 17].

Altădată Mântuitorul trecea cu ucenicii Sâmbăta printre sămănături [Matei 12, 1—12]. Fariseii le-au numărat şi paşii, iar când au trecut peste două mii de coţi cât era prescris că poate merge un om în ziua sabatului, îndată s'au legat de Isus: „Iată ucenicii tăi fac ceeace nu se cade să facă Sâmbăta" [Matei 12, 2]. La astfel de obiecţiuni formaliste, Mântuitorul îi fulgera prin câte un răspuns logic şi lapidar, ne mai lăsându-le nici o posibilitate de răspuns: „Se cuvine şi Sâmbăta a face bine", căci „Fiul omului este Domn şi al Sâmbetei" [Luca 12, 12 şi 6, 5].

Cu toate că fariseii „pândeau" pe Isus „ca să-i găsească cuvânt de învinuire", totuşi El nu se ferea de ei. Ii vizita pe la casele lor, şi prânzea cu ei [Luca 11, 37 şi 14, 1]. Uneori îi sfătuia mai blând [Luca 14, 1—16], alteori făcea numai aluzii la nelegiuirile lor [Matei 22, 33—45] făcându-i să înţeleagă că „vorbeşte despre ei".

In general însă toate faptele lor erau examinate şi desgolite de Isus în toată urâciunea şi imoralitatea lor. Provocatorii erau de regulă fariseii. De pildă, când El condamnă bogăţiile nedrepte şi spune că nu putem sluji lui Dumnezeu şi Mamonei, fariseii „cari erau iubitori de argint", îl ascultau şi îşi băteau joc de El. Dar Mântuitorul le ripostează imediat: „Voi sunteţi ceice vă faceţi drepţi înaintea oamenilor, dar Dumnezeu cunoaşte inimile voastre, căci ceeace la oameni este înălţat, urâ-

ciune este înaintea lui Dumnezeu" [Luca 16, 15]. Pilda oii celei rătăcite şi cea a drahnei perdute iarăşi au fost răspunsuri la provocările fariseilor, cari cârteau că Isus stă de vorbă cu păcătoşii [Luca 15, 1—10].

Cu altă ocazie Mântuitorul era invitat la masa unui fariseu, care-L pândea să vadă cum observă El legea. Văzând apoi că Isus nu s'a spălat pe mâni înainte de mâncare, „s'a mirat că Isus nu s'a spălat întâi". Drept răspuns la aceasta mirare făţarnică, Mântuitorul începe mustrările pe faţă împotriva nesincerităţii şi necredinţii lor: „Voi fariseilor curăţiţi partea din afară a paharului... dar lăuntrul vostru este plin de răpire şi de viclenie. Nebunilor!" Cu aceeaş asprime loveşte El şi pe cărturari, când în aceeaş casă, unul dintre învăţătorii legii, i-a zis: „Invăţătorule, cu vorbele acestea ne faci de ocară şi pe noi". „Vai şi vouă învăţătorilor de lege! Că împovăraţi pe oameni cu sarcini anevoe de purtat, ...zidiţi mormintele proorocilor pe cari părinţii voştri i-au ucis, ...şi aţi luat cheia cunoştinţei: voi înşi-vă n'aţi intrat, iar pe ceice au voit să intre i-aţi oprit"... [Luca 11, 37—54]. Acest conflict urmat şi de alte mustrări usturătoare, s'a întâmplat în casa fariseului. Cuvintele Mântuitorului cari dădeau pe faţă „viclenia purtării şi veninul doctrinei" cărturarilor şi fariseilor, erau cuvinte de foc. Ele răneau şi ardeau dureros făţărnicia şi viclenia din sufletele lor perverse. Aşa încât lupta era din ce în ce mai aprinsă, iar conflictul din ce în ce mai grav.

Toate partidele şi sectele: sinedriul cu bătrânii poporului, cărturarii, fariseii, saducheii, irodianii se asociază sub sinistra şefie alui Caiafa; ţin sfaturi şi se apropie rând pe rând de Mântuitorul nostru şi-I pun întrebări viclene, cu gândul de a-i găsi o vină, ca să-L „omoare". Mai întâi ucenicii fariseilor şi irodianii îl ispitesc dacă se cade sau nu, să plătească dajdia chesarului. După ei „s'au apropiat saducheii", cu întrebarea invidioasă despre soartea

femeii celor şapte fraţi, la înviere. Urmează fariseii cu altă întrebare vicleană: „Care este marea poruncă din lege?“ dintre cele 613 porunci. Dar Isus cum „a închis gura saducheilor“, aşa le-a închis-o şi lor. Apoi se ridică El cu întrebarea: „dar vouă ce vi se pare de Hristos?“...

Era ziua conflictelor şi a întrebărilor. Isus le întimpină pe toate cu dumnezeeasca Sa înţelepciune, până ce aduce pe toţi potrivnicii la o desăvârşită tăcere... „Nimeni nu putea să-i răspundă *o vorbă*“... [Matei 22, 15—46].

Dar Mântuitorul de astădată nu s'a oprit numai la acest rezultat. Ci s'a întors spre ucenici şi spre mulţimile cari asistau la epilogul din scena conflictului cu conducătorii evreilor şi într'o tăcere solemnă grăeşte: «*Cărturarii şi fariseii s'au aşezat pe scaunul lui Moise*»...“ Cât de impresionant va fi căzut această propoziţie în mijlocul ascultătorilor Lui şi cu ce profundă evlavie vor fi ascultat rechizitorul pe care îl făcea El cărturarilor şi fariseilor tuturor vremilor. Acest capitol [Matei 23] se împarte în trei părţi: 1. Mântuitorul descrie caracterul moral al cărturarilor şi fariseilor [v. 2—12]; 2. Aruncă asupra lor opt acuze şi anateme teribile [v. 13—32] şi 3. Le prezice pedeapsa şi deplânge soartea Ierusalimului [v. 33—39].

Niciodată nu s'a mai ridicat cineva cu atâta autoritate şi asprime împotriva făţărniciei şi niciodată nu s'a făcut fariseismului odios un rechizitor mai just şi mai impresionant, ca prin aceste fulgerări atât de elocvente. Flacări de foc scăpară din fiecare gest şi din fiecare vorbă. A fost într'adevăr o luptă cu Sabia Duhului, care străbătea până în inima marelui adversar alui Isus Hristos: Minciuna.

Mântuitorul a *suferit* totul: osteneală, batjocuri, bătăi, chinuri, setea şi crucea; şi păcatul l-a suferit, numai pe cărturari şi pe farisei *nu* i-a suferit. Isus Domnul nostru a *iertat* pe Petru care se lepădase de El, pe tâlharul, pe femeia păcătoasă, numai nelegiuirile fariseilor şi necinstirea Casei lui Dumnezeu

nu le-a iertat. Erau păcate contra adevărului şi a Sfântului Duh, de aceea le-a biciuit cu toată puterea. Mântuitorul Hristos, care era adevărul întrupat, a *iubit* pe toţi păcătoşii, numai minciuna ipocrită n'a tolerat-o şi n'a cruţat-o. El reprezenta adevărul şi fariseii întrupau minciuna. Şi faţă de minciună Hristos a fost şi *violent* [Ioan 2, 15].

Fariseii în faţa Mântuitorului au fost descoperiţi şi demascaţi în toată goliciunea şi urăţenia lor sufletească. Prin răspunsuri şi prin mustrări aspre Isus Hristos ridică zid despărţitor între Evanghelia Lui şi între formele şi vorbele fariseilor. Lor le-a zis: „Vai vouă“, „morminte văruite“ şi „povăţuitori orbi“, „nebuni“, „şerpi“ şi „pui de năpârci“, iar învăţăceilor şi ascultătorilor Lui le-a adresat porunca veşnic sfântă şi mântuitoare: „Luaţi aminte şi feriţi-vă de aluatul fariseilor şi al saducheilor“ [Matei 16, 6].

Pr. ILARION V. FELEA.

BOGOMILISMUL ŞI ROMÂNII.

[Urmare].

Dar nu numai în Răsărit, unde, cum văzurăm era foarte generalizat cultul îngerilor,[1] ci şi la Apuseni a avut arhanghelul Mihail un cult deosebit. Sacramentarul papei Leo are informator special de liturghie la sfinţirea unei biserici pe numele arhanghelului Mihail. Dela începutul veacului al VI-lea cultul arhanghelului Mihail devine şi mai general în Apus,[2] ceeace de altmintrea nu prezintă pentru noi vr'un interes, pentru care să urmărim chestia mai deaproape şi în această direcţie. De aceea ne restrângem a spune, că arhanghelul Mihail e pomenit şi în imnologia bisericii apusene, ca înainte mergător al oştirii cereşti şi ca principe al oştilor îngereşti,[3] întocmai ca în imnologia Bisericii orientale.

Arhanghelul Mihail este şi patron al bisericii latine din Ardeal.[4]

Incă un caz, ce pare caracteristic: Episcopul unit de Şviduiţa [Croaţia], Gavriil Miakici, făcând mărturisirea de credinţă şi jurământul de fidelitate [1663], jură şi cu numele arhanghelului Mihail.[5]

*

Cu numele arhanghelului Mihail ne întâlnim mai deaproape şi în *istoria Bisericii româneşti*, ca şi cu patron al mănăstirii româneşti din vechime, dela Peri, în Maramurăş,[6] apoi figurând şi în sigilul mitropo-

---

[1] Ep. Dr. Gh. Timuş, o. c.

[2] Fr. H. Krüll, o. c. II, 91.

[3] Dr. A. Bisping: o. c. VIII. 415: primas coelestis exercitus, angelicae militiae princeps.

[4] Dr. A. Bunea: Istoria Românilor.

[5] Nilles: Symbolae, pag. 1035.

[6] N. Iorga: Ist. Bis. Rom. I 51.

liei vechi de Alba-Iulia, precum şi ca patron al lui Mihai-Viteazul.[1]

Nu mai puţin remarcabil este, că sf. arhanghel Mihail e înfăţişat şi în icoana — ce reprezintă Judecata din urmă — dela începutul Pravilei târgoviştene, ţinând într'o mână cumpăna sufletelor, iar în alta sabia.

Mai putem înregistra aci un fenomen eclesiastic, pe care îl constatasem odată pe cale statistică-geografică, şi anume: numărul mare de biserici ardelene, închinate ocrotirii Sfinţilor Arhangheli în colectiv sau numai sfântului arhanghel Mihail. Culesesem odinioară date despre hramurile bisericilor la Români, Ruteni şi la Sârbi. In resumat pot constata, că dintre numitele trei popoare, la Români este mai pronunţat cultul sfântului arhanghel Mihail, şi mai ales în ţinutul nordic al Românilor ardeleni, — poate, nu fără legătură cu influinţa de o ireproşabilă ortodoxie răsăriteană ce pornea dela vechea Mănăstire Peri, care era şi un centru eclesiastic remarcabil pentru acele părţi, închinat sfântului Mihail. Astfel după o statistică oficială a Bisericii greco-catolice ardelene,[2] în ţinutul „Silvaniei", din 164 biserici, 143 erau închinate Sfinţilor Arhangheli. In protopopiatul Bradului [cu 14 biserici], în al Vălcăului [cu 14 biserici] şi în al Periceiului [cu 13 biserici], toate dearândul erau închinate Sfinţilor Arhangheli.[3]

Cum vedem, cultul sfântului arhanghel Mihail era, cel puţin în Ardeal, de unde se culeg aceste informaţii, atât de pronunţat şi desvoltat în practica liturgică şi în conştiinţa religioasă, încât ar fi o abnormitate să se presupună, că cultul acesta ar fi mai avut trebuinţă de o sugestie — eretică, cum

---

[1] N. Iorga: Sate şi Preoţi în Ardeal, 40.

[2] Şematismul diecezei Blajului pe anul 1842.

[3] In statistica aceasta e vorba numai de comune unite. Statistica dela Carloveţ despre Ardealul ortodox este defectuoasă; nu arată şi hramurile bisericeşti.

era aceea a bogomililor, cari aveau cu totul alte credinţe despre sf. arhanghel Mihail, decât acelea pe cari le cunoaştem deja.

*

Se va putea obiecţiona însă, că stările de lucruri desfăşurate mai sus stau în legătură cu, — sau sunt chiar efluxul raporturilor oficiale-eclesiastice. De aceea va trebui, în şirele ce urmează, să examinăm, pe cât se poate, *credinţele populare depuse în folclorul nostru* cu privire la sf. arhanghel Mihail, dat fiind caracterul popular al bogomilismului, care să fi trăit şi printre Români.

Putem observa dela început, că arhanghelul Mihail, în aceste credinţe, îşi păstrează acelaş rol debinefăcător şi ajutător al oamenilor, cum îl văzurăm în cele precedente, ori că spiritul şăgalnic al Românului face, uneori, haz şi pe socoteala dânsului, ca şi pe a altor sfinţi.

Arhanghelul Mihail figurează la Români d. ex. ca ocrotitor al femeilor cari, când nasc, sunt tulburate de spiritul cel rău, numit Samca sau Avestiţa.[1] Un „iubit" şi „favorit" şi mai ales un „deosebit" de „venerat" personaj din cultul bogomilic, cum ni-l prezintă B. P. Hajdeu pe sf. arhanghel Mihail, printr'un asemenea act de ocrotire este pus în cea mai flagrantă contradicţie cu spiritul doctrinar al ereticilor bogomili, cari tocmai persiflează şi nesocotesc instituţiunea căsătoriei[2] şi naşterea de prunci[3] şi urăsc pe ceice devin părinţi,[4] socotind căsătoria ca cea mai mare desfrânare, iar naşterea de prunci ca propagare a materiei care, după bogomili, îşi are originea dela spiritul cel rău.[5]

Iar când arhanghelul Mihail intră în acţiune pentru a salva pe cineva din ghiarele Samcei, o face aceasta

[1] S. Fl. Marian: Naşterea la Români, pag. 26—7.
[2] Encyklopedie f. protest. Theologie [ed. I.] VII. 622.
[3] Hilferding; A szerbek és bolgárok története, 225.
[4] O. c. 227.
[5] Karl v. Hase: Kirchengeschichte [ediţ. XII], pag. 252.

în chipul că „leagă", ori „jură", ori „blastămă" pe Samcea sau Avestiţa: trei termini sinonimi, cari sunt întrebuinţaţi în cultul ortodox, atât de urgisit de bogomili, în special în rugăciunile exorciste sau de scoaterea şi alungarea duhurilor rele [vezi Molitvenicul].

Insaşi „legarea" etc. spiritului rău se face „cu numele lui Hristos" şi cu al sfinţilor şi mijlocitorilor [1] invocaţi de Biserica ortodoxă, ceeace înseamnă un alt contrast dogmatic faţă de bogomili, cari nu aveau cultul sfinţilor. Pe de altă parte, dacă la izgonirea Samcei am avea de a face cu o influinţă bogomilică, ar fi fost logic să fie invocat ca ocrotitor, nu Hristosul nostru, ci Logos-ul bogomililor, care era arhanghelul Mihail. Stând deci, lucrurile cu totului invers, în credinţa despre izgonirea Samcei dela mamele cari nasc, trebue să vedem tocmai o inspiraţie pur creştină, aceea care este verificată şi prin ritul nostru dela botez, când însuşi preotul se roagă pentru mamă, în ziua dintâi dupăce a născut, ca Dumnezeu să o păzească „de toată tirănia diavolului".[2]

*

In *credinţele* poporului nostru *cu privire la moarte*, deasemenea, i se dă sfântului arhanghel Mihail un rol deosebit. Că doar nu înzădar îl văzurăm figurând cu numele numai el singur, alături de Maica Domnului în slujba de ieşirea sufletului.

Arhanghelul Mihail, după analogia rostului ce i s'a dat în apocriful creştin „Legenda lui Avram", este privit de Români ca un sol dumnezeesc, care ia sufletele creştinilor şi le duce înaintea feţei lui Dumnezeu. Ba, cu numele sfântului arhanghel am auzit, în poporul nostru din Bihor, şi înjurătura ce n'o înţelegeam odinioară de unde vine: „Mânce-te harhangila".

In special în credinţele poporului cu privire la moarte, arhanghelului Mihail, „întâiul înger al lui

[1] S. Fl. Marian, o. c 29 -31.

[2] Vezi Molitvenicul.

Dumnezeu", i se închină sau meneşte şi „pomană" sau „turtiţă" pentru sufletul celui răposat. Dintre turtiţe, cea dintâi e anumită lui Dumnezeu, a doua arhanghelilor.[1]

E de remarcat aci *pluralul «arhangheli»*. Iată de ce: La judecata din urmă, nu numai arhanghelul Mihail va suna din trimbiţa anunţată în Sf. Scriptură,[2] ci şi arhanghelul Gavriil,[3] pe cari Biserica noastră orientală — deci şi cea românească — îi prăznueşte deodată [la 8 Noemvrie]. Amândoi arhanghelii, Mihail şi Gavriil, au în economia divină pregnante roluri cari se complectează. Arhanghelul Mihail este un organ „militant" în economia divină [cum l-am văzut mai sus], iar Gavriil „de taină vestitorul întrupării lui Dumnezeu"[4] şi în această calitate a slugit la „iconomia tainei întrupării Cuvântului lui Dumnezeu, din început până în sfârşit".[5] Iconografia creştină încă-i înfăţişează pe aceştia doi, pe unul ca înger militant, ca ostaş [Mihail] în dreapta cu sabie de foc, în stânga cu scut, iar pe celalalt [Gavriil] ca preot.[6] Aş mai putea invoca aci şi o împrejurare caracteristică: vechi icoane de prin bisericile noastre, reprezentând Judecata cea din urmă şi înfăţişând pe cei doi arhangheli numiţi deasemenea împreună, unul ca ostaş, iar celalalt ca preot, rugându-se.

Avem deci de a face cu o minunată întruchipare a dogmei şi legendei creştine în folosul nostru, fără vr'o urmă suspectă de dogmă ori influinţă bogomilică. Numai astfel se poate înţelege bine, de ce nu e suficientă intervenţia arhanghelului Mihail — Logosul bogomililor — pentru a se mântui sufletele, ci se cere şi intervenţia altor arhangheli, cărora li se dă „turtiţă", în primul loc Sf. Gavriil, care, după con-

---

[1] S. Fl. Marian: Inmorm. la Români, 373 şi 487.

[2] I. Tesal. IV. 16.

[3] S. Fl. Marian, o. c. 482.

[4] Mineiul lunei Noemvrie ziua 8: la Canonul îngerilor, Peasna I, Cântarea 3.

[5] Ibid. la Sinaxar.

[6] Dr. M. E. Cristea: Iconografia, pag. 93 [nota].

cepţia ortodoxă, este marele preot al tainei întrupării lui Dumnezeu.

Va fi de un oarecare interes să se adaogă aci şi despre credinţa poporală cu privire la trâmbiţele, pe cari le vor întrebuinţa arhanghelii la ziua Judecăţii din urmă. Acele trâmbiţe se vor pregăti din unghiile morţilor.[1] Credinţa aceasta, cu privire la trâmbiţele gătite din unghiile creştinilor, n'am găsit-o în nici o legătură cu ceeace aş fi constatat despre bogomili. Am găsit însă urmă despre ea în „Viaţa sf. Vasile cel Nou", despre care ni se spune,[2] că s'a scris în veacul al X-lea. La noi e cunoscută sub numirea de „Viaţa sf. Vasilie cel Nou şi înfricoşatele vămi ale văzduhului şi dreaptă judecată a lui Dumnezeu", tipărită la Ciurcu în Braşov. In această carte aflăm, în materia ce ne priveşte, cum Grigorie, ucenicul şi biograful sf.-lui Vasilie cel Nou, arată o viziune ce o avuse cuvioasa Teodora [care-l îngrijise pe Sf. Vasilie cel Nou], cum i-a venit moartea. „Şi apropiindu-se [moartea] de mine cu un ciocănaş mi-a desnodat picioarele, mânile şi toate armurile şi mi-a desnodat şi vinele şi cele *20 unghii ale mele* şi au rămas moarte toate mădulările acelea îndată" [pag. 10].

Desfacerea unghiilor morţilor [cum porneşte aceasta ideie din apocriful creştin amintit]; punerea unghiilor în sin [cum se obişnueşte şi azi la poporul nostru, spre a le păstra până la ziua Judecăţii din urmă] şi gătirea, din acele unghii, a trâmbiţelor de înviere la ziua Judecăţii din urmă — formează o concepţie de creştinism popular românesc.

In punctele tratate până aci, evident, folclorul românesc din stânga Dunării îşi are relaţiuni foarte intime cu legendele vechi creştine, cari au trăit pururea în Biserica creştină, ca un învăţământ religios, dacă nu tocmai oficial sau semioficios, cel puţin ca ceva tolerat de oficialitatea bisericească,

[1] S. Fl. Marian: Inmormântarea la Români, 482.

[2] D. Russo: Studii bizantine, pag. 21.

reprezentând concepţia populară a creştinismului, cum îl înţelegeau şi mărturiseau massele populare.

*

Ar fi interesant să se urmărească concepţia românească din dreapta Dunării, cu privire la sf. arhanghel Mihail. In lipsă de izvoare mai bogate de informaţie, cari îmi lipsesc, pot spune ceva numai despre Românii [caravlahii] din Bosnia. La aceştia încă se află credinţa, că atunci când iese sufletul, acesta cercetează toate locurile pe unde umblase omul în viaţă, şi numai după aceasta „călătorie" porneşte la Dumnezeu ori la Iad şi sufletul mortului e însoţit de sf. arhanghel Mihail.[1] Tot astfel îl găsim pe Mihail figurând şi ca patron personal sau al casei la Caravlahii din Bosnia.[2] Regret că, lucrând numai cu ajutorul cărţilor mele, n'am putut culege informaţii mai bogate despre fraţii din dreapta Dunării. In basmele aromâne[3] n'am găsit material utilizabil, nici pro, nici contra, în chestiunea ce ne preocupă.

Totuşi, se poate afirma cu suficient temeiu, cred eu, că nici folclorul românesc de peste Dunăre nu vulnerează convingerea noastră, că în credinţele poporului nostru nu se găsesc elemente, cari ar putea dovedi amintita supoziţiune a lui B. P. Haşdeu despre arhanghelul Mihail ca dovadă de bogomilism românesc.

*

Pentru a ne convinge şi mai deaproape despre adevărul pe care-l afirmăm, trecem acum la examinarea cuprinsului *textelor măhăcene*, publicate de B. P. Haşdeu şi atribuite influinţei bogomilice, punându-le în comparaţie cu ce ştim, în locul prim, despre sf. Arhanghel în raport cu bogomilii.

In textele măhăcene — Rugăciune de scoaterea dracului, Călătoria Maicii Domnului la Iad, Apocalipsa sf. Pavel şi Cugetări în ora morţii — atribuite

[1] T. Filipescu: Românii din Bosnia, p. 222.
[2] O. c. 235.
[3] Per. Papahagi: Basmele Românilor.

de B. P. Haşdeu influinţei bogomilice pe nedreptul,[1] se face pomenire despre sf. arhanghel Mihail, dacă nu ne înşelăm, d'abia de câteva ori,[2] iar în legenda lui Avraam, despre care nu se afirmă a fi bogomilică [vezi la pag. 189—194] încă e amintit arhanghelul nostru.

Intr'un loc, însuşi arhanghelul spune despre sine, în *Călătoria Maicii Domnului la Iad,*[3] că s'a rugat lui Dumnezeu pentru păcătoşi, dar nu a fost ascultat, aşa că mai apoi a trebuit să se roage „cu toţi îngerii" şi „cu toate cinurile sfinţilor".[4] Evident, rolul atribuit arhanghelului este acela pe care-l are la ortodocşi, dovedit cu prisosinţă de noi mai sus. El însă n'a fost ascultat, când s'a rugat singur. Cum se putea admite aceasta în concepţia bogomilică, de a fi refuzat de Dumnezeu tocmai cel mai însemnat personaj soteriologic al bogomililor? Şi cum se potriveşte, alături de această micşorare soteriologică a arhanghelului, ca rugăciunile sale pentru păcătoşi să fie ascultate numai când i se ataşează „îngerii" şi mai ales „cinurile sfinţilor" — pe cari bogomilii îi excludeau din concepţia lor dogmatică-soteriologică?

Va urma]. Prot. Dr. GH. CIUHANDU.

[1] Russo [Studii bizantine] încă a dovedit-o aceasta, în parte, despre Cugetări în ora morţii, că fac parte din Euhologiul ortodox.

[2] B. P. Haşdeu, o. c. 311, 354, 362.

[3] B. P. Haşdeu, o. c. 354.

[4] O. c. 362.

MIŞCAREA LITERARĂ.

TINERETUL ROMÂNIEI, de *Dr. Grigorie Gh. Comşa, Episcopul Aradului* volum de 342 pag. format 8°. Tiparul Tipografiei Eparhiale. Preţul 75 Lei. — Premiată de Academia Română.

Criza actuală fiind de ordin moral, autorul cărţii, Prea Sfinţitul Grigorie al Aradului, voeşte prin lucrarea de faţă să vină în ajutorul celor ce-şi dau seama că refacerea poate veni numai dela o generaţie nouă, crescută în spirit religios-moral. Azi, când egoismul cel mai feroce bântue, când simţul răspunderii a scăzut, sancţiunile nu există, iar îndeplinirea datoriei este doar o imaginaţie, numai prin ideea că omul slujind statul este în slujba unui Creator, se poate obţine ameliorarea. Azi, când popularitatea nu se întemeiază pe merite reale, faţa societăţii se schimbă numai prin idealuri de viaţă mai presus de om, arătate de Mântuitorul.

De aceea autorul, P. Sf. Episcop Grigorie al Aradului, arată în cartea sa necesitatea îndrumării religioase-morale a tineretului, insistând asupra faptului că timpul tinereţii este cel mai potrivit pentru îndrumarea religioasă-morală. Pildele aduse de P. Sf. Sa din vieţile sfinţilor şi din alte isvoare, arată foloasele educaţiei religioase, iar expunerile vaste cu privire la educaţia religioasă-morală în familie, şcoala primară, şcoala secundară şi la universitate, în sânul tineretului dela sate şi din serviciul armatei, sunt contribuţii serioase pentru opera de regenerare a vieţii noastre. Numai despre îndrumarea religioasă-morală a tineretului din şcolile secundare, expunerea cuprinde peste 100 pagini.

Cartea tratează pe larg şi despre datoria preoţilor de a preda religia în şcoala primară, iar pentru tineretul dela sate şi din armată se dau îndrumări practice de o reală utilitate. Autorul nu uită a se ocupa şi de tineretul muncitoresc, de lupta împotriva necredinţei, alcoolismului etc. Teoreticianul găseşte aici principiile pedagogiei moderne aplicate la religie, iar omul practic vaste îndrumări în domeniul aplicărei în viaţă a perceptelor religiei creştine.

Cartea vădeşte nestrămutata dorinţă ca problemele tineretului să fie pe întâiul plan al muncei oricăror pedagogi şi îndrumători de suflete. Aceasta în înţelesul că nu la Pestalozzi şi alţi pedagogi mai vechi şi mai noui trebue să ne ducem mai întâi, ci la Hristos, care a avut cele mai bune metode în faţa

pescarilor şi a mamelor cu prunci în braţe. Fireşte că autorul utilizează în cartea sa şi pedagogii mai vechi şi noi. Premierea cărţii de către Academia Română ne dispensează să mai insistăm asupra valorii acestei cărţi scrise cu multă trudă de unul dintre vajnicii apărători ai românismului şi ortodoxiei la graniţa de vest a României. Prof. Dr. N. POPOVICI.

*

PROBLEMA RELIGIOASĂ ÎN ŢARA NOASTRĂ, de *Victor N. Popescu*. Bucureşti 1933. Pag. 55. Lei 30.

Autorul acestei cărţi are perfectă dreptate când scrie: „Toată problema sufletească a oricărui popor e o problemă religioasă, căci de felul cum se manifestă religios depind şi celelalte manifestări sufleteşti ale lui". Judecată în lumina acestei juste afirmaţii chestiunea îndrumării religioase a neamului câştigă o covârşitoare importanţă.

Pastoralele noastre însă bolesc de-o meteahnă congenitală: nu sunt zidite suficient pe temelia unei profunde psihologii religioase a poporului nostru. Dl V. Popescu are meritul de a face un laudabil început de cercetări în domeniul acesta. In afară de „Psihologia vieţii religioase" a domnului profesor L. Bologa dela şcoala normală „A. Şaguna" din Sibiu, nu cunosc o carte care să se asemene în această privinţă cu broşura dlui V. Popescu.

Broşura cuprinde următoarele capitole: 1. Prefaceri sociale şi fenomene religioase. 2. Urmările răsboiului asupra vieţii religioase şi morale a satelor. 3. Conflictul religios între sate şi oraşe. 4. Aspecte din pietatea populară. 5. Riturile şi conştiinţa religioasă. 6. Configuraţia religioasă a oraşelor. 7. Viaţa religioasă a burghezimii. 8. Sufletul rurarilor deveniţi orăşeni. 9. Incotro merge religiositatea orăşenilor. 10. Incotro mergem? Premisa cea mare a oricăror cercetări psihologice este simţul de observaţie. Autorul îl are — ascuţit. Iar concluziile pe care le formulează pe baza observaţiilor şi constatărilor sale sunt cu atât mai preţioase, cu cât ele izvoresc din iubirea de neam, nu din pură şi rece curiozitate ştienţifică.

Cercetările dlui V. N. Popescu sunt dintre cele mai preţioase prolegomene la o temeinică pastorală. N. C.

*

VIAŢA ŞI OPERA PICTORULUI MIŞU POPP, de *C. Comanescu, C. Popp* şi *V. Vătăşianu*. Braşov. Tip. „Unirea". 1932. Pag. 55+XXXI.

Implinirea alor 40 de ani dela moartea pictorului ardelean Mişu Popp a sugerat celor trei autori fericitul gând de a scoate la lumina publicitaţii viaţa şi activitatea atât de îmbelşugată a celuice a întrodus clasicismul în pictura ardelenească.

De bună seamă Mişu Popp nu a fost un necunoscut nici înainte de apariţia cărţii despre care vorbim. Viaţa lui adevărată, bogată în peripeţi şi plină de râvna şi pasiunea pentru artă însă nu se revelează în toată strălucirea decât celuice citeşte documentata şi amănunţita biografie alcătuită de C. Comanescu, precum şi iscusit povestitele amintiri ale dlui C. Popp, strănepotul pictorului.

Nu mai puţin valoros este studiul dlui V. Vătăşianu despre „Opera pictorului Mişu Popp“, care după judicioase aprecieri îi fixează pictorului braşovean locul cuvenit în istoria plasticei româneşti.

Din lista operelor picturiceşti ale lui Mişu Popp, publicată la sfârşitul volumului, rezultă, că iscusitul mânuitor al penelului a zămislit un număr deadreptul impresionant de tablouri: 294 în uleiu, 21 desene în creion, 34 schiţe în creion sau peniţă. Afară de acestea Mişu Popp a pictat singur, sau în colaborare cu alţii, 15 biserici. N. C.

*

CURS DE CATIHETICĂ, SAU METODICA RELIGIUNII, de *Dr. Petru Barbu.* Ed. III. Caransebeş 1933.

Cartea încercatului pedagog dela Caransebeş apare în ediţia a treia la timp foarte potrivit şi are menirea înaltă de a îndruma pe preoţii-catiheţi în munca grea a catehizării generaţiei tinere din şcolile primare. Ediţiunea aceasta se deosebeşte de celelalte prin câteva schimbări în text şi prin adausuri noi, cari sunt în favorul cărţii zidite pe temeiul unei munci şi experienţe îndelungate. Autorul îşi dă silinţa să prezinte un manual corespunzător ştiinţei şi recerinţelor pedagogice (ex. şcoala activă) „care trece — precum spune în prefaţa cărţii — marginile ortodoxiei cu teoriile sale referitoare la învăţământul religios“. Temerea aceasta de inovaţii pripite este foarte justă mai ales în zilele noastre, când însufleţirea unilaterală pentru tot ce este strein şi nou face pe mulţi să treacă dintr'un extrem într'altul.

In manualul de faţă se ţine seamă de încercările pedagogiei contemporane pentru realizarea unei catehizări care are ca scop formarea de caractere religioase-morale. Când se foloseşte de rezultatele pedagogiei moderne autorul păstrează faţă de acestea rezerva impusă de experienţa unei vieţi jertfite în îndrumarea viitorilor preoţi.

Indrumările teoretice din partea primă a cărţii le ilustrează cu câteva lecţii practice, cari fac un serviciu deosebit viitorului catehet, ajutându-l să înţeleagă cu uşurinţă sfaturile înţelepte şi iniţiindu-l în munca grea ce-l aşteaptă. In îndrumările sale teoretice, precum şi în lecţiile practice autorul dovedeşte un deosebit tact pedagogic, punând materialul religios *în legătură vi-*

tală cu elevul. In forma aceasta se poate evita un mare neajuns în catehizare şi anume convingerea că învăţământul religios nu ar avea nici o legătură cu viaţa omului de azi.

Singur faptul că această carte ştiinţifică apare în ediţia treia este o recomandaţie călduroasă pentru ea. Şi suntem convinşi că ea va contribui la o îmbunătăţire a catehizării şi pe această cale la o sănătoasă îndrumare a fiilor neamului nostru.

Dr. N. T.

*

I. C. Cătuneanu, prof. univ. din Cluj: IN FAŢA PRIMEJDIEI. Institutul de arte grafice „Ardealul", Cluj 1932. Pagini 96. Preţul 15 Lei.

Dl profesor Cătuneanu dela Cluj, prin cartea dsale „In faţa primejdiei" în care a strâns 10 articole publicate în revista clujană „Infrăţirea Românească" între anii 1926—1931, ridică cortina logilor masonice pentru a fi văzute în toată goliciunea lor. Şi sunt urîte de tot.

La noi s'a scris foarte puţin despre aceste cârtiţe cari sapă la temelia ordinei creştine, sociale şi politice, cu toate că cea mai veche înfrăţire masonică în ţara noastră — durere — datează dela anul 1872.

Cartea aceasta dă rol precumpănitor în acţiunea acestei societăţi oculte, elementului jidovesc.

„In faţa primejdiei" este scrisă în deosebi în atenţiunea acelora dintre creştini, cari acum fac parte din „secta scelerată" a francmasoneriei.

Tactica urmată de francmasoni este *externă* şi *internă.* Cea dintâi este pentru marele public, în faţa căruia simulează o acţiune inocentă pentru binele omenirii spunând că urmăresc emanciparea ei prin practica ajutorului desinteresat şi prin aplicarea tot atât de desinteresată a principiilor: fraternitate, egalitate şi libertate; iar cea de a doua este secretă, invizibilă, incontrolabilă şi rezervată şefilor francmasoneriei. Secretul este impus printr'un jurământ cumplit: „Să mi se ardă buzele cu un fier roşu, să mi se taie mâna, să mi se smulgă limba din gură, să mi se reteze gâtul, cadavrul meu să fie spânzurat în lojă în timpul când se lucrează la admiterea unui nou frate spre a servi de batjocură infidelităţii mele şi drept spaimă pentru alţii"... Pe lângă tot secretul, se ştie însă şi este lucru verificat, că francmasonii urmăresc două lucruri: 1. Distrugerea bazelor economice şi financiare ale societăţii prin cosmopolitism şi comunism, şi 2. Distrugerea bazelor metafizice-religioase ale acesteia, prin ateism şi materialism.

Pentru a ne putea da seama cât sunt de curioase uneltele de lucru ale acestor omorîtori de suflete pentru ajungerea acestor două scopuri, dăm aici în citat mărturiile lor, dupăcum

ni le aduce la lumină cartea de care vorbim „Fraternitate în francmasonerie (înseamnă) tendința de a constitui un *stat în stat* cu mijloace și cu o funcțiune independente de stat și necunoscute statului, *un stat deasupra statului... un stat în contra statului.*

Egalitate (înseamnă) egalizarea proprietății... contractele trebuiesc rupte și dreptul nescris desființat.

Libertate... (înseamnă) independență fără margini și restricții, sustrasă dela orice fel de autoritate; (înseamnă) independența spiritului care nu poate fi stânjenită prin nici o revelație, nu poate fi limitată prin nici o dogmă; (inseamnă) independența voinții, care nu se supune la nici o putere, care nu recunoaște nici Rege, nici Papă (preoți) nici Dumnezeu.

Cu ajutorul libertății (astfel interpretată) ca pârghie și cu pasiunile omenești ca punct de sprijin vom răsturna pentru totdeauna pe Rege și pe Preoți, acești inamici neînduplecați ai neamului omenesc, mai funești pentru omenire decât tigrii pentru celelalte animale".[1]

Aceste trei principii aplicate după secretul francmason, au adus în Franța veacului al XVIII-lea atâtea vărsări de sânge prin marea revoluție, care este mama bolșevismului.

Mai departe: „*Legea* (trebue să o combați) pentrucă nu este armonie perfectă între drepturile omului izolat și datoriile Omului Social în Societate... *Proprietatea* (trebue să o combați) pentrucă pământul nu aparține nimănui și produsele lui aparțin tuturor în măsura trebuințelor reale de bun traiu ale fiecăruia. *Religia* (trebue să o combați) pentrucă religiile nu sunt decât sisteme filozofice datorite unor oameni de geniu, sisteme pe cari popoarele le-au adoptat sub condiția expresă ca să contribue a le aduce un spor de bun traiu pentru ele... (Aceste trei) sunt asasinii cărora le-am jurat răsbunare în modul cel mai manifest, sunt dușmanii cărora le-am jurat un răsboi de exterminare fără milă, un răsboi de moarte. Din acești trei dușmani infami, *Religia* trebue să fie grija constantă a atacurilor noastre ucigătoare"...[2]

Lupta contra religiei, vedem deci, că figurează pe primul plan. Pildă de aplicare a programului francmason avem în Rusia bolșevică. Și francmasonii se bucură când își văd fătul scăldat în sânge. Așa vreau ei să domineze lumea. Așa vreau ei să regenereze societatea. Prin silnicie, prin dictatură, prin sânge, prin distrugerea oricărei ordine de drept și în fine înțelegând prin cosmopolitism, comunism și materialism, toate stropite cu ateism. Istoria culturii ne spune însă că „ateismul nu este o stare normală a omului, pentrucă ceeace deosebește

---

[1] Pag. 12 și 13.
[2] Pag. 57 și 8.

pe om de animal este schinteia divină din om: duhul care-l pune în legătură cu Cerul. Din această legătură a omului cu divinitatea s'a născut religia şi din religie rezultă bazele morale ale aşezării sociale de astăzi". Aceste baze voiesc ei să le distrugă. Dar acest lucru este cu neputinţă, pentrucă Dumnezeu nu poate fi distrus.

Creştinismul ca societate, a învăţat dela însuşi Intemeietorul său cum să aplice principiile de bază ale vieţii şi ale societăţii. Fraternitatea în creştinism îşi are temeiul în legătura de filiaţiune a tuturora cu Tatăl nostru. Fundamentul acestei fraternităţi stă aşezat pe cel al paternităţii spirituale a lui Dumnezeu. De aici isvoreşte ideea carităţii creştine şi egalitatea între oameni. „Nu este deosebire între iudeu şi elin, întrucât acelaş Hristos este Domnul tuturor". De egalitate nu poate fi vorba decât acolo unde este duhul lui Hristos, iar unde este acest duh, acolo este şi libertate. Numai aşa se poate înţelege libertatea, dacă oamenii sunt pătrunşi de duhul lui Hristos şi dacă cugetă şi voiesc creştineşte. Silnicia nu cadrează cu creştinismul. Procedura lui este moderată. Tot ce se adresează sufletului nu se impune cu violenţă. Biserica lui Hristos în calitatea sa de realizatoare a principiilor social-creştine îndeamnă la muncă cinstită, sancţionează lenea: „cine nu lucrează, nici să nu mânânce". Este şi creştinismul o doctrină revoluţionară: nu pacea, ci sabia ucigătoare de păcat a adus-o Mântuitorul pe pământ, bine ştiind că nu revoluţia economică ci cea sufletească poate reforma societatea. Prin iubire se revoluţionează sufletele: „Toate limbile omeneşti şi îngereşti de le-aş vorbi... şi darul prorociei de aş avea... şi orice ştiinţă... şi toată averea mea de aş face-o milostenie... dacă dragoste nu am, nimic nu sunt".[1] Numai Dumnezeu — omul, Isus Hristos a putut transforma lumea. Nimeni altul nu o va mai putea.

Fericirea oamenilor — în lumina Evangheliei — este legată de ceeace este netrecător, este legată de pacea sufletească pe care o poate da numai şi numai Biserica lui Hristos. Numai aceasta poate îndulci asperităţile luptei pământeşti. Starea materială nu poate ajuta nimic acolo unde sufletul este văduvit de dragoste. Numai dragostea din suflete poate nivela atât asperităţile materiale cât şi cele spirituale.

Cartea distinsului prof. I. C. Cătuneanu dela Facultatea de drept din Cluj, cu cele 96 de pagini, scrise cu atâta dragoste de lege şi de neam, trebuie citită de toţi aceia cari vreau să cunoască cum lucrează cârtiţele din lojile celor trei stele misterioase.

N. BELEA.

[1] I Cor. 13 1—3.

*

ICONOCLAŞTI ŞI APOSTAŢI CONTIMPORANI, de *Ioan Gh. Savin,* profesor de teol. fund. la Facultatea de teologie din Chişinău. Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti 1932. Pagini 105. Preţul Lei 50.

Articolele apologetice cuprinse în această carte, au văzut lumina mai întâi în foiletonul ziarului „Calendarul" din capitală. Autorul şi-a strâns gândurile înalte, în cărticica cu titlul de mai sus şi ridică astfel paratrăsnetul în faţa norilor negri de desechilibru moral şi sufletesc, cari se înalţă din toate părţile. Este o carte de actualitate şi de avantpost. Problema bolşevismului şi a francmasoneriei este pusă în faţa creştinismului, arătându-se astfel cu ce arme şi sisteme şi-a săpat groapa Rusia de astăzi.

Dl Savin cercetează conştiinţele moderne cari îşi mobilizează numai raţiunea pentru a salva sufletul şi trupul. E ştiut însă de mult, că încercările raţiunii în materie de salvare morală, au avut totdeauna la capăt un inevitabil faliment. Pentruce? Pentrucă raţiunea poate teoretiza numai, poate da lumină fără căldură, poate elabora chiar şi faimoase planuri cincinale; dar numai sentimentul religios te face să iubeşti, să te jertfeşti şi să te mântuieşti. Despre acest lucru spune autorul: „religia înseamnă nu numai o atitudine teoretică faţă de divinitate, ci şi o atitudine practică izvorâtă din raportul faţă de ea".

Cartea aceasta este folositoare mai ales păturei noastre intelectuale. Iată ce spune autorul: „Indiferenţi pentru problemele de natură religioasă asistăm toţi, cu o condamnabilă nepăsare, la acest dureros proces de destrămare a unităţii noastre sufleteşti. Credinţa se macină astăzi şi se destramă. Neîngrijită de oficialitate, desconsiderată de intelectualitate, diformată de curentele atee şi oculte al francmasoneriei, teosofiei şi a unei filosofii disolvante"...

După citirea ei — fiecare îşi va putea preciza — o atitudine faţă de lume şi viaţă, dacă a orbecăit până acum plin de indiferentism religios, sau dacă şi-a acoperit atitudinea cu plasa ignoranţei, care de bună seamă nu-i va justifica sufletul la ceruri.

Cartea dlui profesor G. Savin este o admirabilă apologetică, scrisă isteţ şi fără greoiul balast ştienţific, care i-ar îngreuia citirea din partea mirenilor neiniţiaţi în larga terminologie teologică.

N. B.

CRONICĂ.

„FRĂŢIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ" (F. O. R.). Apelul adresat de distinşii profesori ai universităţii din Cluj către toţi fiii Bisericii ortodoxe din mitropolia Ardealului — de a veni la Cluj spre a se constitui, amăsurat cerinţelor vremii, într'o societate la temeliile căreia să stea ortodoxia cu puterile ei spirituale, precum şi ideia naţională şi care să facă mai simţită influenţa binefăcătoare a principiilor creştine în viaţa noastră publică şi particulară — a avut un răsunet deosebit de puternic. Mii şi mii de mireni intelectuali au ţinut să vină la Cluj în ziua memorabilă de 5 Martie, spre a vedea cu proprii lor ochi cum se ridică fortăreaţa cea nouă de apărare a neamului şi a Bisericii.

Programul serbărilor s'a început deja Sâmbătă (4 Martie) cu sfânta slujbă a vecerniei, litiei şi privegherii făcută în sobor la ambele biserici. Duminecă dimineaţa s'au oficiat două liturghii arhiereşti cu predici ocazionale la sfârşit şi anume în biserica cea veche de către P. S. Sa arhiereul *Dr. V. Stan*, la care au care asistat I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* şi PP. SS. LL. *Ioan* al armatei şi *Grigorie* al Aradului, iar în biserica cea nouă de către P. S. Sa arhiereul *Dr. Andrei Crişanul*, la care au asistat I. P. S. Sa Patriarhul *Miron* şi PP. SS. LL. *Roman* al Orăzii, *Nicolae* al Clujului şi arhiereul *Titu*, vicarul arhiepiscopiei de Bucureşti. După sf. liturghie toţi cei prezenţi s'au dus în procesiune până la Teatrul naţional unde s'au ţinut adunările şi care cu toată mărimea lui s'a dovedit a fi mult prea mic pentru a putea cuprinde mulţimea mare care se adunase.

Corul episcopiei a intonat, sub conducerea dlui prof. *A. Bena*, frumosul imn: „Tot pământul să se închine Ţie". Apoi a urmat cuvântul de deschidere al adunării rostit de către P. S. Sa *Nicolae* al Clujului care a spus, că „ceeace ne împinge la o luptă nouă sub semnul crucii, sunt primejdiile reale ce-şi flutură aripile negre peste pământul statului naţional întregit... Biserica solicită cinstea de-a contribui prin forţele ei numerice şi morale la împlinirea marilor porunci dictate de gravitatea ceasului de faţă". După cuvântarea P. S. Sale s'a constituit biroul adunării în felul următor: Preşedinte: Prof. *Ioan Lupaş*, vicepreşedinţi: d-nii prof. Gh. Bogdan-Duică, Nicolae Zigre, Iustin Marşieu, Nicolae Colan şi Pavel Liuba. Secretar general dl Ioan Mateiu. Secretari de şedinţe d-nii: G. Stănescu şi V. Vlaicu. Verificatori: d-nii general Hanzu, Ionel Comşa, Alexandru

Dragomir şi Anton Mandeal. In comisia pentru înscrierea de membri noui au fost aleşi d-nii: Sabin Cioran, Oct. Sglimbea, Eugen Enescu şi M. Paraschivescu, iar în comisia de censori d-nii: V. Stanciu, Lucian Borcia, Ascaniu Crişan şi Cornel Corneanu.

Păr. prof. Lupaş mulţumeşte pentru cinstea ce i s'a făcut şi constată, că marea adunare de azi are un precedent istoric într'un congres biblic convocat de Vlădica Pavel la 1570 pentru a determina preoţimea la cumpărarea şi cetirea intensivă a cărţilor religioase.

S'au expediat telegrame omagiale *M. S. Regelui Carol* şi dlui Ministru al Cultelor *D. Gusti.*

I. P. S. Sa Patriarhul *Miron* a arătat pe larg primejdiile care ne determină să strângem din nou rândurile şi a prezentat într'o lumină nouă obligamentele pe care le aduce cu sine astăzi „Dumineca ortodoxiei".

In mijlocul unei atmosfere de nedescrisă însufleţire şi-a rostit apoi Inalt Prea S. Sa Mitropolitul *Nicolae* cuvântarea sa de orientări programatice, publicată în fruntea numărului de faţă al revistei. O profundă impresie a produs asupra tuturor celor de faţă rugăciunea frumoasă şi adânc simţită pe care a înălţat-o la cer episcopul octogenar şi mărturisitor al Orăzii, P. S. Sa *Roman.* A vorbit apoi cu mult avânt şi documentat P. S. Sa *Grigorie* al Aradului despre apostolatul laic, dovedind cu prisosinţă din Scriptură şi din istoria bisericească universală şi naţională existenţa acestui apostolat. Răspicată a fost cuvântarea dlui Aurel Vlad, membrul distins şi activ al vieţii noastre publice, care spunea, că numai adăpându-ne la izvoarele credinţei strămoşeşti vom putea rezista tuturor primejdiilor care ne ameninţă. De aceea, înapoi la Hristos!

In numele studenţimii universitare au vorbit cu entuziasmul şi idealismul caracteristic sufletului tinăr, d-nii: Grigorie Popa pentru Cluj, Grigorie T. Marcu pentru studenţii din Mitropolia Ardealului aflători la facultatea teologică din Cernăuţi şi I. Dărăban pentru academiile din Oradea. Şedinţa I. a luat sfârşit după cetirea mai multor telegrame de aderenţă.

In şedinţa de după masă (ora 4) s'a cetit de către dl Valer Moldovan şi s'au votat cu unanimitate Statutele societăţii. Dl preş. I. Lupaş a declarat asociaţia „Frăţia Ortodoxă Română" de constituită, iar I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae* i-a împărtăşit în numele său şi al celorlalţi ierarhi arhiereasca binecuvântare.

Dl Rector al Acad. teol. din Sibiu N. Colan a propus să facă parte din comitetul de conducere al asociaţiei — iar adunarea i-a ales prin aclamaţie — pe următorii:

Eparhia Cluj: d-nii Sextil Puşcariu, Valer Moldovan, Victor Stanciu, Silviu Dragomir şi Ion Matei.

Arhidieceză: d-nii Gh. Bogdan-Duică, Aurel Vlad, Nicolae Colan, Ion Moşoiu şi Aurel Demian.

Eparhia de Orade: d-nii Ion Papp, Pompiliu Dan, Teodor Neş, Teodor Popa şi Ion Costa.

Eparhia de Arad: d-nii Marius Sturza, Iustin Marşieu, Ascaniu Crişan, Gh. Cioban şi C. Băran.

Eparhia Caransebeşului: d-nii D. I. Murărescu, D. Evuţian, I. Corneanu şi Gh. Dobrin.

A urmat apoi conferinţa deosebit de interesantă şi bogată în cuprins a părintelui prof. I. Lupaş, despre opera culturală şi educativă a Bisericii ortodoxe în viaţa poporului român. La sfârşitul ei dl ing. Meteş i-a oferit în numele prietenilor şi al admiratorilor un toc de aur.

Dl Ascaniu Crişan a cetit următoarea solie trimisă din Adunarea de constituire a Societăţii mirenilor „Frăţia Ortodoxă română", ţinută la Cluj în 5 Martie 1933, către toţi credincioşii Mitropoliei ortodoxe din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş:

Biserica ortodoxă este mama iubitoare a Neamului românesc. Ea l-a povăţuit prin toate încercările şi primejdiile învifоratului trecut istoric pe drumul marilor înfăptuiri şi al strălucitelor izbânzi naţionale. Ea l-a mângăiat în clipele de restrişte, înoindu-i nădejdea în biruinţa dreptăţii şi s'a bucurat împreună cu el în clipele senine ale acestei biruinţi.

Devotata purtare de grije a sfintei noastre Biserici ne-a pregătit şi unitatea politică, la temelia căreia stau atâtea suferinţe şi atâtea jertfe curate.

Când această instituţie sfântă şi-a verificat rostul ziditor şi izbăvitor în trecutul vijelios al neamului nostru, nu e decât prea firesc ca şi în zilele de cumplite încercări ale prezentului toate nădejdile înţelepte să fie îndreptate spre scutul divin al aceluiaş aşezământ.

Viaţa noastră particulară şi obştească este bântuită de cele mai crude lipsuri şi necazuri. Pricina acestora trebue căutată în păcatele cari ne întunecă idealurile, de aceea tămăduirea suferinţelor nu poate veni decât prin puterile credinţei şi moralei propovăduite de Biserica noastră ortodoxă. Mântuitorul nostru Isus Hristos este şi astăzi marele doftor al sufletelor chinuite de povara păcatelor. Evanghelia Lui tămăduitoare şi călăuzitoare către împărăţia lui Dumnezeu, trebue sădită zi de zi în sufletele noastre, în viaţa noastră obştească, pentru că numai astfel neamul nostru se va putea înzdrăveni din nou ca să fie gata a înfrunta eroic toate primejdiile, din oricare parte s'ar ivi ele, ameninţând aşezământul nostru religios şi de neam.

Fiindcă Isus cârmueşte şi îndreptează cu putere dumnezeiască, nu cu slăbiciune omenească.

Dascălul care se va inspira din iubirea lui Isus faţa de cei mici, va zidi sufletul tinerimii cu mai multă dragoste şi pricepere; judecătorul, care se va inspira din dreptatea lui Hristos va fi mai drept în judecarea pricinilor omeneşti; doftorul, care se va inspira din mila lui Hristos, va fi mai devotat în slujba alinării suferinţelor; chivernisitorul averii publice cu frica lui Dumnezeu va fi mai cruţător — cu un cuvânt toate mădularele obştii româneşti, pătrunse de duhul Evangheliei lui Hristos, îşi vor împlini slujba cu mai multă însufleţire şi cu mai mult devotament, spre binele neamului întreg.

Biserica este chemată să aşeze Evanghelia Mântuitorului în centrul vieţii noastre şi cu ajutorul ei să reînsufleţească toate virtuţile neamului. Pentru înfăptuirea acestei opere mărețe însă, puterile şi silinţele clerului sunt neîndestulitoare. Rezidirea sufletească a neamului reclamă conştienta şi devotata împreună lucrare a fiecărui credincios luminat al sfintei noastre Biserici. Mai ales prin viaţa lor trăită în duhul evangheliei lui Hristos şi în duhul eroicelor tradiţii româneşti, intelectualii mireni sunt hotărâţi a da naţiei pilda unei ortodoxii pe cât de active pe atât de cuceritoare, reaşezând prin ea, în sufletul acestei naţii, frica de Dumnezeu şi iubirea de oameni, cele două virtuţi de căpetenie, în stare să regenereze întreaga noastră viaţă obştească.

Cine slujeşte Bisericii dreptmăritoare, slujeşte neamului pe care Ea l-a ocrotit şi l-a povăţuit pe drumul marilor lui biruinţe.

Cine este duşmanul acestui aşezământ sfânt, este duşmanul neamului şi al statului român întregit.

Cu aceste gânduri am întemeiat la Cluj în Dumineca ortodoxiei (5 Martie) 1933, Asociaţia creştină *„Frăţia Ortodoxă Română“* a credincioşilor mireni din cuprinsul Mitropoliei Ardealului, Banatului, Crişanei şi Maramureşului, — şi cu binecuvântarea înalţilor noştri Ierarhi, pornim lupta acea sfântă a credinţei mântuitoare, nădăjduind că bunul Dumnezeu va binecuvânta cu roduri îmbelşugate silinţele noastre.

Toţi cei ce vor sprijini, cu cuvântul şi cu fapta lor înţelegătoare, scopurile creştineşti ale „Frăţiei Ortodoxe Române“, vor face slujbă plăcută lui Dumnezeu şi folositoare Neamului!

După închiderea adunării s'a constituit comitetul de direcţie astfel: Preşedinte: Sextil Puşcariu, Secretar general: Dr. Ion Mateiu, Casier: Eugen Beşa. Membri: Sextil Puşcariu, Ion Mateiu, Valer Moldovan, Silviu Dragomir, Victor Stanciu. Gh. Bogdan-Duică, Dr. I. Papp, Profesorul Dr. Mariu Sturza, Dr. P. Liuba.

Seara a avut loc în sala cea mare a prefecturii un foarte reuşit concert, dat de corul episcopiei, sub conducerea măiastră a prof. A. Bena, directorul conservatorului, cu bucăţi din C.

Kreutzer, G. Muzicescu, D. Borniansky, G. Dima, N. Popovici, I. Vîdu, A. Bena şi I. Mureşan.

Toţi participanţii s'au îndepărtat dela această măreaţă adunare — menită să însemneze începutul unei epoci de renaştere a întregei noastre vieţi religioase şi naţionale — cu cele mai preţioase orientări pentru viitoarea lor atitudine în viaţa particulară şi publică şi cu cele mai justificate nădejdi într'un viitor mai bun al neamului şi al Bisericii. N. P.

*

CONVENŢIUNEA BISERICEASCĂ ŞI ŞCOLARĂ ROMÂNO-JUGOSLAVĂ. Comisiunea mixtă însărcinată cu pregătirea unor convenţiuni menite să aranjeze diferitele chestiuni pendente între România şi Jugoslavia şi-a încheiat lucrările. Intre altele, ea a pregătit şi o convenţie prin care cele două ţări se obligă să susţină reciproc şcoale cu limba de predare a naţiunii minoritare respective: Statul jugoslav va susţine, pentru Românii din Banatul sârbesc, şcoale româneşti, iar Statul românesc va susţine pentru sârbii din Banatul românesc şcoale sârbeşti. In afară de şcoalele cari cad în sarcina statului jugoslav, România va mai putea înfiinţa pe cheltuială proprie alte şcoale primare în Banatul sârbesc.

Tot în vârtutea acestei convenţii pentru Românii ortodocşi din Banatul jugoslav se va înfiinţa un vicariat românesc la Chichinda-Mare, după cum pentru Sârbii ortodocşi din Banatul românesc funcţionează un vicariat la Timişoara.

Cei doi vicari-episcopi vor fi supuşi autorităţii unui sinod mixt, alcătuit din doi membri delegaţi de sinodul episcopesc din Belgrad şi doi membrii delegaţi de sinodul episcopesc din Bucureşti.

Evident, nu ne putem decât bucura de aranjamentul care deschide pe seama fraţilor noştri din Banatul jugoslav perspectiva unei vieţi culturale şi religioase mai libere. Bucuria noastră va fi deplină însă numai atunci, când această perspectivă se va deschide pentru *toţi* Românii din cuprinsul regatului jugoslav — nu numai pentru cei din Banatul sârbesc. Să sperăm că va veni şi timpul acestui aranjament. NECULCE.

NOTE ŞI INFORMAŢII.

INCONTESTABIL că momentul culminant al congresului dela Cluj l-a alcătuit magistralul discurs programatic al Inalt Preasfinţitului Mitropolit Nicolae. De-o amploare pe care n'o egala decât cadrul în care era rostit, acest discurs a avut darul să lumineze toate problemele mari, de înţelegerea şi deslegarea cărora atârnă însuşi destinul neamului nostru. Inaltul ierarh a formulat, limpede şi lapidar, ortodoxia şagunianismului în viaţa noastră bisericească, rostul mirenilor în Biserică, a arătat de ce nu se poate cuibări la noi clericalismul, a elucinat noţiunea laicizării şi legătura indisolubilă dintre ortodoxie şi naţionalism; a subliniat primejdia francmasoneriei şi a bolşevismului pentru viaţa individuală şi obştească şi a chemat pe toţi fiii neamului să ia lumină din izvorul inepuisabil al ortodoxiei, care-i va povăţui pe drumul unei strălucite vieţi plăcute şi lui Dumnezeu şi oamenilor.

Indeosebi când a fundamentat — în cadrele dogmaticei ortodoxe — locul mirenilor în Biserică şi când a arătat rostul naţiunilor în economia divină, Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae ne-a pus în faţa unor interpretări pe cât de profunde pe atât de inedite.

Un iscusit redactor al *Calendarului* avea perfectă dreptate când spunea, că pentru orientarea noastră religioasă şi culturală discursul înaltului ierarh Nicolae este ceeace a fost pe vremuri epocalul discurs al lui Simeon Bărnuţiu pentru orientarea politică a Românilor din Ardealul robit.

Dumnezeu să binecuvinteze cu roduri bogate sămănătura dela Cluj.

*

INTR'O recentă şedinţă a Camerei s'a discutat din nou chestiunea alegerilor eparhiale şi s'a cerut entuziast anularea lor pe motivul că au fost viciate de politicianismul fără frâu.

Nu este întâia-oară când în parlament se discută asemenea chestiuni, cari totuşi nu sunt de competinţa înaltului for legislativ, ci de competinţa congresului naţional-bisericesc.

Noroc că s'a găsit un om, care să pună lucrurile la punct, arătând că parlamentul iese din orbita atribuţiilor sale, când discută alegerile eparhiale. A fost dl O. Goga.

Dar ce să te faci cu parlamentarii ăştia vechi, învăţaţi să s'amestece şi în trebile altor instituţii, şi învăţaţi mai ales

să dădăcească vecinic Biserica ortodoxă, ca şi când aceasta n'ar avea conducători legiuiţi!

Când vom ajunge oare să vedem pe entuziaştii combatanţi dându-şi seama, că tocmai discutând asemenea chestiuni în parlament fac un act de ingerinţă politicianistă în viaţa bisericească şi nesocotesc legea de organizare a Bisericii ortodoxe, lege pe care totuşi parlamentul a votat-o?

Şi când te gândeşti, că această oratorie stearpă, cu obiectivul deplasat, este plătită de ţară tocmai cu economiile realizate prin interminabilele şi criminalele amputări ale salariilor preoţeşti!

*

CARTEA de cântări bisericeşti a regretatului părinte-profesor Dimitrie Cunţan se epuizase de câţiva ani. Lipsa ei era simţită mai ales de studenţii academiilor noastre teologice. Indemnat de această împrejurare Consiliul arhiepiscopesc din Sibiu a însărcinat pe păr. Timotei Popovici, încercatul profesor de muzică dela şcoala normală „A. Şaguna", să pregătească o nouă ediţie a „Cântărilor bisericeşti" de D. Cunţan. Cartea a şi apărut de curând, în excelente condiţii tehnice şi se poate comanda dela oficiul de cassă al Consiliului arhiepiscopesc din Sibiu, pe preţul de una sută lei.

*

DINTRE cărţile cari vor apărea la Sibiu în primăvara aceasta, subliniem cu justificată bucurie şi ultima lucrare a profundului teolog rus Prot. Sergiu Bulgakoff: *Ortodoxia.* Autorizaţia pentru traducerea acestei cărţi a obţinut-o tinărul teolog N. Grosu, bursier al arhiepiscopiei noastre. Cartea va ieşi din teascurile „Arhidiecezanei" încă în cursul lunei Maiu.

*

SE vede că unii parlamentari basarabeni şomează. Şi nu se simt bine aşa. De aceea, ca să se găsească în treabă, s'au adresat ministerului instrucţiunii publice, solicitând desfiinţarea episcopiei Cetăţii Albe. Din economiile realizate în felul acesta înţelepţii deputaţi basarabeni vor să susţină Teatrul Naţional din Chişinău. Noroc, că dl ministru D. Gusti nu s'a emoţionat de pasiunea teatrală a parlamentarilor şomeri de dincolo de Prut, şi nu şi-a însuşit propunerea lor — sugerată, probabil, de vistiernicul Ţării.

Am fi curioşi să ştim, dacă democraticii reprezentanţi ai norodului basarabean au făcut aceeaş intervenţie pentru desfiinţarea vr'unei episcopii minoritare. N. C.

*

ASOCIAŢIA clerului „Andrei Şaguna", Sibiu, a trimis: dlui prim-ministru, dlui ministru al finanţelor, şi dlui ministru al instrucţiunii şi cultelor următoarea adresă:

Mizeria materială în care a fost adusă preoţimea noastră, prin nenumăratele amputări la salarii, a ajuns de-a dreptul insuportabilă. Pentru a sublinia gravitatea acestei situaţii, nu Vă reamintim decât două cifre, de o tragică elocvenţă: Un preot cu studii complecte (bacalaureat şi Academie teologică) şi cu patru gradaţii are un salar lunar de Lei 3039, iar un preot cu studii complecte, fără gradaţii, are un salar lunar de Lei 2104.

Acest salar nu e sporit aproape de loc cu venitele epitrafirului, întrucât sărăcia cumplită, în care se sbate obştea credincioşilor noştri dela sate şi oraşe de o potrivă, nu îngădue acestor credincioşi să contribue aproape cu nimic la susţinerea păstorilor lor sufleteşti.

In aceeaş situaţie insuportabilă ajung consilierii noştri eparhiali prin eventuala tăiere a gradaţiilor, asigurate de altfel prin Legea de armonizare (Art. 15, 17, 19, 21 anexa VII tabela B. Nr. cor. 24) publicată în Monitorul Oficial din 1 Iunie 1927, întrucât aceşti consilieri nu au nici un alt izvor de venit, în afară de slujba pentru care primesc salar dela stat: nici parohie, nici catedră, nici alte însărcinări bugetate.

Greutăţile materiale pe care sunt siliţi să le suporte slujitorii sfintei noastre Biserici se îndoiesc atunci când subliniem cu justificată durere degradarea morală la care au fost aduşi aceşti slujitori prin cele două curbe speciale (de 15% şi 12%) care nu au fost aplicate decât la salariile preoţeşti.

Preoţimea noastră a fost şi este gata oricând să suporte orice sacrificii, dar aşteaptă ca pe urma apostolatului ce-l săvârşeşte să fie tratată cel puţin la fel cu celelalte categorii de slujbaşi ai ţării.

In consecinţă Vă rugăm, domnule Ministru, să binevoiţi a dispune:

1. Să se achite restanţele (pe 4—6 luni) de salarii preoţeşti;
2. Să nu se mai aplice cele două curbe pe cât de speciale, pe atât de nedrepte la salariile preoţeşti;
3. Să se bugeteze gradaţiile, asigurate prin lege, ale consilierilor eparhiali.

Altfel, slujitorii sfintei noastre Biserici vor fi puşi în imposibilitate de a-şi împlini misiunea lor în slujba mântuirii sufletelor şi a statului.

In nădejdea împlinirii acestor juste revendicări, Vă rugăm, Domnule Ministru, să primiţi asigurarea deosebitei noastre consideraţii.

Sibiu, din şedinţa Comitetului Central al Asociaţiei clerului „A. Şaguna" ţinută la 5 Martie 1933. Preşedinte: (ss) Prot. *Dr. Gh. Ciuhandu.* Secretar general: (ss) Prof. *N. Colan.*

BIBLIOGRAFIE.

— *Icoane alese din viaţa ortodoxiei*, de *Pr. Ilarion V. Felea*. Biblioteca creştinului ortodox. Nr. 95—99. Preţul 8 Lei. In broşura de faţă autorul ne prezintă o serie de împrejurări şi fapte caracteristice din istoria Bisericii şi a neamului nostru, din cari se vede rolul covârşitor pe care l-a avut Biserica ortodoxă în trecutul nostru. Expunerea clară şi pe înţelesul tuturora face din această broşură de 114 pagini un excelent mijloc de popularizare pentru acele fapte, cari ar trebui să intre adânc în conştiinţa obştei creştine ortodoxe a neamului nostru.

— *Erupţia Vulcanului baptist*, de *P. S. Episcop Grigorie* al Aradului. Biblioteca creştinului ortodox Nr. 101. Arată actuala stare din sânul baptiştilor, cari s'au desbinat şi au ajuns în faţa instanţelor judecătoreşti şi administrative cu desbină rile lor.

— *Statul în faţa sectelor* de *Dr. Grigorie Gh. Comşa*, Episcopul Aradului. Biblioteca creştinului ortodox. Nr. 105. Preţul 3 Lei. Pe baza unor dovezi noi din viaţa sectelor, Preasfinţitul Grigorie atrage din nou atenţiunea autorităţilor de stat asupra primejdiei sectare, care subminează existenţa statului, şi totodată face câteva propuneri foarte nimerite în privinţa măsurilor, pe cari statul, ieşind din indiferentismul de până acum, ar trebui să le ia fără amânare împotriva infractorilor.

Broşurile se pot comanda dela *Librăria diecezană, Arad.*

— *Cartea de rugăciuni care arată şi datoriile creştinului ortodox*, carte care, în 48 pagini, arată atât miezul credinţei şi al moralei creştine, pe înţelesul tuturor, cât şi rugăciunile cele mai necesare; 10 exemplare costă numai 10 Lei; *Pregătirea creştinului pentru sf. Mărturisire*, o carte care dă roade minunate în popor şi care ajută foarte mult trezirea şi punerea la lucru sănătos şi folositor a conştiinţei morale a creştinilor, ajutându-i să se cunoască, să-şi examineze conştiinţa şi să-şi spele păcatele în baia sf. Mărturisiri, începând astfel o viaţă nouă. Preţul 6 Lei. *Prohodul Domnului nostru Isus Hristos*, tipărit cu amândouă felurile de note, pe hârtie bună, cu iconiţe, având şi cuvintele cu înţeles clar şi aranjate aşa fel, ca numărul de silabe al stihurilor să fie acelaş, ca să nu fie împiedecată cântarea. Preţul 6 Lei. La ultimele două cărţi se face, la comenzi ce trec de 100 Lei, 25% rabat. Toate aceste 3 cărţi sunt aprobate de sf. Episcopie a Romanului şi se pot comanda dela Administraţia revistei „Credinţa Ortodoxă“, Roman.